

PODZIM | 2018

49,50 Kč | 2 € ČÍSLO

15

Listy

sociální práce

Informační a odborný časopis
(nejen) pro sociální pracovníky

Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky
Partnerem časopisu je Ministerstvo práce a sociálních věcí

ROČNÍK VI.

www.apsscr.cz
www.listysp.cz

Sociální inovace + technologie = 150 000 Kč na projekt

Hrozí, že byrokratické překážky či podnikatelské nástrahy původní zapálení do projektu utlumí nebo dokonce uhasí. A proto se hodí mít od začátku někoho, o koho se můžete po odborné stránce opřít, s kým můžete věci probrat a nastavit tak, aby šance na úspěch byla co možná největší.

Přesně to nabízí program Laboratoř Nadace Vodafone.

„Organizace jako Nadace Vodafone vám mohou opravdu hodně pomoci. Představí vás lidem, mentorům, potenciálním partnerům. A dnes je opravdu klíčové mít všechny správné předpoklady na své straně,“ říká Cedric Maloux, ředitel platformy StartupYard podporující začínající firmy a taky mentor Laboratoře Nadace Vodafone.

Cesta od nápadu k fungujícímu sociálnímu podniku může být dlouhá a složitá.

Nadace Vodafone podporuje právě ty nápady, které kombinací technologií a sociálních inovací zlepšují život konkrétní cílové skupině, ať už jde o lidi bez domova, matky samoživitelky, Romy, závislé na drogách, propuštěné po výkonu trestu či další.

Proto se obracíme na vás – pracovníky sociálních služeb. Protože právě vy víte, jaké problémy tyto skupiny nejvíce trápí a jak moc by se jim ulevilo, kdyby se takový problém odstranil.

Startupový program Laboratoř právě teď přijímá přihlášky do dalšího ročníku, protože jeden právě končí. Z týmů, které v zimě vstupovaly do inkubace, jsme na jaře vybrali ty nejnadějnější, které postoupily do akcelerace a získaly každý 150 000 Kč. Koncem června je pak čekal ostrý test, kdy se představily investorům.

„Před pěti měsíci byly týmy ve stavu nápadu a trochu i improvizace. Viděli jsme to i na prezentacích. Od té doby udělali všichni ohromný kus práce a teď hledají investory, aby ten jejich

nápad, který už funguje nebo začíná být službou nebo produktem, byl udržitelný,“ říká Adriana Dergam, místopředsedkyně správní rady Nadace Vodafone.

Zapojené projekty se týkají různých oblastí od zaměstnanosti, přes závislosti až po cestování.

Tým Improveo nabízí gamifikovaný nástroj, jak zapojit zaměstnance více do firmy. Creativity je zase online platforma, která lidem pomáhá být víc flexibilní na jejich nových pozicích a APCOD je český mediátor, tedy online nástroj pro mimosoudní řešení sporů, primárně rozvodů. Další tým vyvinul aplikaci AdiQuit na odvykání kouření a platforma Deaf Travel má za cíl ulehčit neslyšícím cestovatelům po celém světě přístup k informacím. Firmám má s umístěním lidí na vhodné pozice podle jejich věku, schopností a zkušeností pomoci aplikace ADAM, pro ženy ve složitých životních situacích je pak určena aplikace Blooming women.

Od roku 2013 prošlo Laboratoři Nadace Vodafone už 39 inovačních projektů. Polovina z nich stále funguje a pomáhá. Některé dokonce expandovaly do zahraničí.

Máte taky nápad? Připojte se.

www.laboratornadacevodafone.cz

Laboratoř
Nadace Vodafone

Nadace
Vodafone
Česká republika

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Laboratoř Nadace Vodafone bude v letech
2017 – 2020 spolufinancována
z Operačního programu Zaměstnanost.

Listy sociální práce

Čtvrtletník vydávaný
Asociací poskytovatelů
sociálních služeb ČR

Vančurova 2904, 390 01 Tábor,
tel./fax: +420 381 213 332,
www.apssc.cz, www.listysp.cz,
IČO 604 458 31

- **Ročník:** VI.
- **Číslo:** 15 – PODZIM 2018
- **Cena:** 49,50, roční předplatné 199 Kč / 8 €
- **Vychází:** V Táboře 30. září 2018
(příští číslo vyjde v prosinci 2018)
- **Redakce:**
Mgr. Veronika Hotová
e-mail: sefredaktor@apssc.cz
tel.: 607 056 221
- **Jazyková korektura:**
Mgr. Tamara Kajznerová a redakce
- **Redakční rada:**
Mgr. Veronika Hotová (šéfredaktorka);
PhDr. Radek Suda;
Mgr. Petr Hanuš;
doc. PhDr. Lenka Haburajová Ilavská, Ph.D.;
Ing. Jiří Horecký, Ph.D., MBA;
PhDr. Pavla Kodymová, Ph.D.;
Mgr. Andrea Faltysová, MBA;
Ing. Daniela Lusková, MPA;
Mgr. Michal Volák, DiS.;
PhDr. Melanie Zajacová;
Mgr. Petra Zdražilová;
Mgr. Petra Zimmelová, Ph.D.;
Mgr. David Pospíšil, DiS.
- **Grafické zpracování a tisk:**
RUDI, a. s.
Komenského 1839, 390 02 Tábor
- **Distribuce a objednávky:**
SEND Předplatné, s. r. o.
Ve Žlíbku 1800/77, hala A3
193 00 Praha 9 – Horní Počernice
www.send.cz
tel.: 225 985 225, 777 333 370
e-mail: send@send.cz
- **Objednávky a distribuce na Slovensku:**
MAGNET PRESS, SLOVAKIA, s. r. o.
P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, Slovensko
Tel.: 00421/2/67201931-33 predplatne
e-mail: predplatne@press.sk, www.press.sk
- **Príspevky a inzercie:** Príspevky mohou být redakčně upravovány a kráceny. Za obsah inzercie odpovídá zadavatel. Přebírání krátkých úryvků článků je možné pouze s uvedením názvu časopisu a článku, jména autora, čísla ročníku, vydání a strany. Přebírání celých článků či jejich částí přesahujících jeden odstavec je možné pouze s písemným svolením redakce.
- **Registrace:** MK ČR E 21365, ISSN 2336-2332

Z obsahu čísla:

- 4 Úvodníky
(*Veronika Hotová, Pavla Kodymová*)
- 5 Nepotřebujeme při doprovázení pěstounů regulace?
(*Zdeněk Kašpárek*)
- 7 Diskriminace v přístupu k zaměstnání
(*Petr Polák*)
- 10 Studijní program zaměřený na právo a odborná způsobilost sociálního pracovníka
(*Zbyněk Vočka*)
- 12 Kazuistika
(*Melanie Zajacová*)
- 13 Účinná spolupráce sociálních pracovníků obecního úřadu a sociální služby domov se zvláštním režimem
(*Daniela Lusková, Marek Šimůnek*)
- 15 Dlouhodobá zdravotně-sociální péče o seniory v kontextu využití institutu dříve vysloveného přání
(*Marie Macková*)
- 17 Poradna – Individuální plán ochrany dítěte
(*Jana Hanzlíková*)
- 18 Vysoká škola politická a sociální v Praze (1945–1949)
(*Monika Pailová*)
- 20 Ohlédnutí za školami sociální práce
(*Markéta Vlková*)
- 22 Aktuality MPSV ČR v oblasti sociálního bydlení a sociálního začleňování z hlediska sociální práce
(*Marcela Brodilová, Martina Šnejdrová, Veronika Halámková*)
- 24 Podpora rodičů a dětí v oblasti duševního zdraví – setkání s odborníky ze zahraničí
(*Jana Poláková*)
- 26 Informační servis

Listy sociální práce

Časopis Listy sociální práce vychází v České republice a na Slovensku 4× ročně (v březnu, červnu, září a prosinci). Cena jednoho čísla je 49,50 Kč (resp. 2 €).

Členové Profesního svazu sociálních pracovníků v sociálních službách APSS ČR dostávají časopis v rámci členství.

Pro Českou republiku objednávejte na www.send.cz, tel. 777 333 370

Pro Slovenskou republiku objednávejte na www.press.sk, tel. +421 02/67201951-53

www.listysp.cz

Editorial

Milí čtenáři,

vítám Vás na stránkách zářijových Listů sociální práce, tedy již těch podzimních, ve kterých se opět sešla pestrá paleta článků z oblasti sociální práce. V květnu pořádala Asociace poskytovatelů sociálních služeb ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí Kulatý stůl k problematice náhradní rodinné péče, kterého se účastnili zástupci Asociace, Ministerstva, Svazu měst a obcí, ale samozřejmě hlavně doprovodných organizací. Z intenzivního jednání vzešla celá řada podnětů a témat k jednání dalšímu (které se uskuteční v listopadu). Jedno z těch významných reflektuje na těchto stránkách Zdeněk Kašpárek, vedoucí „Programu pro pěstounské rodiny“ Slezské diakonie, a to potřebnost regulace při doprovázení pěstounů. S tímto úzce souvisí téma etického jednání ze strany doprovázejících organizací. Z naší ankety vzešla alarmující čísla – více jak 55 % organizací se s neetickým jednáním ze strany jiné doprovodné organizace setkalo, a celých 65 % by regulaci (limitování) přechodu pěstounů mezi doprovodnými organizacemi v zájmu kvalitnějšího výkonu sociálně-právní ochrany dětí rozhodně přivítalo. Jedná se tedy o téma, kterému je třeba se intenzivně věnovat, a proto se k němu vrátíme i v prosincovém čísle Listů sociální práce. Příkladovou dobrou praxí je na stránkách tohoto čísla kazuistika Účinná spolupráce sociálních pracovníků obecního úřadu a sociální služby domov se zvláštním režimem, jehož autory jsou ředitelka Domova u Biřičky Daniela Lusková a Marek Šimůnek z Magistrátu města Hradec Králové. Kazuistika ukazuje příkladnou spolupráci sociálních pracovníků obce s místním poskytovatelem sociálních služeb. Na základě spolupráce dokonce vzniklo Kolegium sociálních pracovníků, o kterém se více dozvíte v článku. Dobrých zpráv, dobré praxe a dobré spolupráce není nikdy dost. Budeme rádi i za Vaše další kazuistiky, které jsou pro čtenáře zdrojem inspirace, ale i motivace a pocitu, že „všechno jde, když se chce“. A o to jde v sociální práci, celkem často, především. Selský rozum a snaha udělají totiž nejvíc.

Přeji Vám krásný podzim a spoustu dobrého.

Mgr. Veronika Hotová
šéfredaktorka

Úvodník

Pomalu se uzavírá doba dovolených, ze kterých se vracíme více či méně odpočatí. Co však je příčinou, že mnohé z nás dovolená osvěžila rychlostí vichřice a za pár týdnů jako by ani nebyla? Důvodů může být mnoho. Třeba nakupené úkoly a problémy v práci, které mají zvláštní vlastnost. Když se objeví za naší přítomnosti, nesnesou snad ani minutu prodlení. Ale přibudou-li ty samé až v době naší dovolené, mohou najednou trpělivě vyčkávat libovolně dlouhou dobu na náš návrat, a přitom se disciplinovaně a s nadšením kupit. Vzpruhu nedodá ani věta: „Když jste byl/byla na dovolené, stalo se (doplňte si)“ vyřčená tónem, který vás nenechá na pochybách, že jste snad jediný člověk, který se neovládl a byl na dovolené!! Je to opravdu tak, nebo někdy slyšíme, co chceme, ať je to dobré, nebo špatné? A není to právě proto, že si někdy připadáme přetíženi, podcenění nebo obojí? A proč máme tendenci tomu podléhat? Jednou z příčin může být, že málo dbáme o vlastní duševní hygienu a zdraví. A nebyla bych to já, abych se v tomto okamžiku neohlédla a nenabídla vám několik téměř sto let „vyzrálých“ rad od amerického psychiatra Austena F. Riggsa, které inspirovaly naše předchůdce: 1. Neuzavírejte se před vlastními pocity, ani je nepotlačujte. Dívejte se na ně jako na podnět pro své jednání, a pokud jim budete rozumět a vysvětlíte si jejich příčinu, mohou vám pomoci. 2. Pokuste se pracovat s co nejvyšší mírou efektivitu, používejte správné metody a nástroje, tak budete dosahovat dobrého výsledku s menší námahou. „Netahejte hřebíky krumpáčem!“ 3. Dělejte pouze jednu věc najednou, soustřeďte se. 4. Osvobodte se od předsudků a rozhodujte se prakticky a s jistotou. 5. Nepovažujte spěch za podstatnou část dnešního života. Není to kvantita, ale kvalita, která rozhoduje a které spěch škodí. 6. Nevěnujte se nepodstatným starostem brzdícím výkonnost. Starostem, které jsou vlastně bludným kruhem točícím se kolem pocitu strachu. 7. Rozdělte svůj den na práci, ale i odpočinek, zábavu a sport. Když odpočíváte, nedělejte opravdu nic, když se bavíte, tak se bavte doopravdy, a když pracujete, tak dělejte na sto procent. 8. Nestávejte se moralisty vůči jiným, ale ani vůči sobě samým. Přijdou-li výčitky svědomí, vysvětlíte si je a pak už k nim nezavdáte příčinu, nikdy je však v sobě nežijte. 9. Nečerpejte energii na práci, kterou teprve máte udělat. Nechystejte se dlouho předem – prostě věc, která má být hotova, udělejte – teď, hned. 10. A konečně si uvědomte, že se svými problémy nejste sami. Že není nikomu zdarma dáno, aby byly jeho myšlenky jasné, oproštěné od předsudků, že se každý musí rozhodovat mezi cestami, jimiž chce uskutečňovat své ideály a myšlenky, že se každý musí vyrovnávat s ustavičnými proudy strachu, hněvu a pýchy, a že pro každého je to vítězství, použije-li jich jako poslušných nástrojů. 11. Nekritizujte svoji úlohu ve hře, ale studujte ji, ovládejte ji a pak ji hrajte, nemocný nebo zdravý, chudý nebo bohatý, hrajte ji s vírou, odvahou a vkusem.

PhDr. Pavla Kodymová, Ph.D.

Nepotřebujeme při doprovázení pěstounů regulace?

Když 1. ledna 2013 nabyla účinnosti novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákonem č. 401/2012 Sb.), znamenalo to v oblasti náhradní rodinné péče bez nadsázky revoluci. Důsledkem zásadních legislativních změn byl vedle výrazného nárůstu počtu tzv. osob pečujících a osob v evidenci (pro účel tohoto článku jim říkáme zjednodušeně „pěstouni“) také nárůst počtu subjektů, právnických i fyzických osob, pověřených krajskými úřady výkonem sociálně-právní ochrany, tzv. „pověřených osob“. A to především takových, které dle § 48 odst. 2 písm. d) a f) zákona o sociálně-právní ochraně dětí získaly pověření uzavírat s pěstouny dohody o výkonu pěstounské péče, následně jim poskytovat výchovnou a poradenskou péči a současně výkon jejich pěstounské péče sledovat. V oblasti náhradní rodinné péče se pro takové subjekty vžil výraz „doprovodné (resp. „doprovázející“) organizace“ nebo prostě „doprovodky“.

Text: Zdeněk Kašpárek, vedoucí „Programu pro pěstounské rodiny“ Slezské diakonie, který v Moravskoslezském kraji doprovází více než 200 pěstounských rodin, pěstouni.vedouci@slezskadiakonie.cz

Důvodů pro masivní nárůst zájemců o získání pověření k doprovázení pěstounů bylo několik. Jistě k nim patřila touha smysluplně se angažovat v pomoci dětem, které neměly to štěstí narodit se do alespoň v základních rysech funkční rodiny, a současně podporovat náhradní rodiče, kteří na sebe vzali často neskutečně těžké břemeno péče o děti s nejrůznějšími traumaty a hendikepy. Dalším motivem mohlo být v porovnání se sociálními službami mnohem štedřejší a jistější finanční zajištění doprovázejících subjektů (formou státního příspěvku na výkon pěstounské péče, jehož výši i termín vyplácení stanovuje přímo zákon)¹. A v neposlední řadě hrál v rostoucím počtu „doprovodek“ roli také na české poměry velmi „bezbariérový přístup“ k získání příslušného pověření: podmínky, které je třeba splnit k obdržení pověření, jsou minimální, počet subjektů angažujících se tímto způsobem není nijak omezen.

Výše uvedené skutečnosti vytvořily prostředí, které na první pohled vypadá jako optimální trh pro produkt v podobě služeb pro pěstouny: K dispozici je jak rostoucí počet zájemců poptávajících služby, tak i finanční prostředky určené na jejich „nákup“. Chce-li někdo pěstouny doprovázet, potřebuje po získání patřičného pověření

krajského úřadu pouze jediné – přesvědčit pěstouny stávající, tedy již někým doprovázené, či pěstouny „nováčky“, že je pro ně z nějakého důvodu výhodné uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče právě s ním.

Za normálních okolností by šlo o ideální živnou půdu pro růst kvality služeb, protože každý rozumně myslící zákazník nakupuje samozřejmě takový produkt, který nejlépe uspokojí jeho potřeby, tedy ten nejkvalitnější (může-li si ho finančně dovolit – ovšem v případě doprovázení pěstounů vše hradí formou státního příspěvku daňoví poplatníci, takže není třeba se cenou vůbec zabývat). Jenže tady vězí v celém systému doprovázení pěstounů háček, resp. docela velký „háček“: *Významná část pěstounů jsou zákazníci z donucení.* Jistě existují motivovaní pěstouni, kteří pěstounskou péči realizují zodpovědně, vnímají ji jako své životní poslání, chtějí „profesně“ růst a rádi s pracovníky doprovázejících organizací spolupracují. Ovšem, bohužel, mnoho jiných o služby v podobě kvalitní sociální práce „doprovodek“ příliš nestojí. Někteří proto, že sami sebe považují za již dostatečně vyzrálé profesionály (část z nich samozřejmě zcela oprávněně), kteří by se bez odborných pracovníků sociálně-právní ochrany docela dobře obešli. A pak je tady nepřehlédnutelná skupina dalších pěstounů, zejména z řad pěstounů tzv. „příbuzenských“, kteří o odborný a osobnostní růst v oblasti náhradní rodinné péče zájem nemají, při péči o děti se dopouštějí mnoha pochybení (včetně fatálních) a mnohdy nemají ani elementární rodičovské kompetence. Pro ně doprovázející organizace představuje spíše nechtěného dohlázeitele, někoho, kdo vidí „pod pokličku“ rodinných záležitostí a o svá zjištění se navíc dělí s pracovníky OSPOD²

(zákonná povinnost doprovázejících organizací). „Doprovodka“ je tak pro ně nežádoucím ohrožením stávajících rodinných poměrů.

Výsledkem výše zmíněného je, že někteří pěstouni nevolí doprovodný subjekt s cílem získat jeho prostřednictvím lepší rodičovské kompetence, ale právě naopak. Atraktivní je pro ně takový, který jim do života bude mluvit co nejméně, nebude se zabývat jejich pochybeními a v optimálním případě jim toho ze státního příspěvku proplatí co nejvíce, tedy poskytne nejvíce peněz na realizaci tzv. krátkodobé a celodenní péče o dítě, což v praxi znamená především pořádání či úhradu různých rekreačních pobytů pro děti a hlídání dětí osobami blízkými rodině. Doprovodný subjekt je tak z pozice profesionální organizace pro výkon sociální práce degradován na redistributora státních finančních prostředků a organizátora volnočasových aktivit. Nutno dodat, že některým doprovodným organizacím to zjevně nevádí, jde jim v zásadě o to, ukousnout si co největší díl ze společného koláče, nikoliv o výkon sociálně-právní ochrany jako takový.

Organizace na takové pojetí doprovázení samozřejmě nemusí přistoupit a nadále může trvat na tom, že je tady především kvůli profesionálnímu výkonu sociální práce, v tomto případě v podobě sociálně-právní ochrany dítěte. Pak se ovšem stává to, co potkalo již nejednu „doprovodka“. Pěstoun, kterému odborný pracovník v nějakém směru oprávněně nevyhoví, případně s ním začne řešit negativní jevy v rodině (nedostatečnou péči o dítě, zneužívání pěstounských dávek, ignorování povinného vzdělávání, neochotu podporovat kontakt dítěte s jeho původní rodinou atd.), prostě dá organizaci výpověď a odejde k jiné, která jeho „potřebám“ vyhovuje lépe nebo si takovým přechodem alespoň zajistí na nějaký čas klid (pracovníci různých doprovodných subjektů si mezi sebou nesmí předávat informace o dosavadním průběhu pěstounské péče a ani OSPOD nebývá v předávání podrobností o něm příliš sdílný, takže pěstoun začíná u nové organizace víceméně s čistým štítem). V praxi naší organizace jsme dokonce zažili situaci, kdy pracovník místně příslušného OSPOD sám varoval pěstouna, že náš

¹ Dovolím si na tomto místě poznamenat, že tato přednost státního příspěvku se po téměř 6 letech fixování jeho výše nezohledňující rostoucí náklady a výdělky snad ve všech odvětvích zaměstnávání poněkud vytrácí.

² Orgán sociálně-právní ochrany dětí, nejčastěji obecní úřad obce s rozšířenou působností či krajský úřad.

sociální pracovník (v pozici tzv. klíčového pracovníka) začal s OSPOD řešit závažné problémy v jeho rodině, a pěstounovi přechod k jiné organizaci v zájmu zachování „rodinného klidu“ doporučil. Pěstouni se zkrátka při čerpání služeb sociálně-právní ochrany často chovají jinak, než se chovají např. uživatelé služeb sociálních či zdravotních, kteří mají z velmi dobrých důvodů zájem o co nejkvalitnější podporu či léčbu.

Za elementární nedostatek současného stavu považují fakt, že doprovodné organizace jsou finančně závislé na přízni pěstounů (od ní se odvíjí počet jejich klientů a tedy i množství finančních prostředků čerpaných od státu), jejichž pěstounskou péči ovšem přitom mají sledovat, hodnotit a korigovat. Mají zastupovat stát a společnost při ochraně dětí, ale ten, kdo jim

fakticky přináší finanční zdroje, je pěstoun (byť nepřímý), jehož pojetí péče o dítě se může od požadavků odborníků i legislativy fatálně lišit. Připomíná to situaci stanic technické kontroly – ty jsou také ekonomicky závislé na přízni zákazníků, majitelů vozidel, ačkoliv vůči nim mají vykonávat kontrolní (a sankční) činnost. Výsledek tohoto stavu všichni dobře známe.

JAK Z TOHO VEN?

Jistě můžeme třeba diskutovat o tom, zda příbuzenská pěstounská péče nemá mít v legislativě jiné zakotvení, resp. nemá být z institutu pěstounství zcela vyňata. Můžeme také hovořit o účinnějším a častějším uplatnění korekčních mechanismů vůči nekvalitně fungující pěstounské péči. Podle mého názoru by se ovšem výše po-

psané problémy do značné míry vyřešily i uplatněním dvou regulačních nástrojů, které by žádný fatální zásah do stávajícího systému neznamenal:

- Prvním nástrojem by bylo limitování přechodů pěstounů mezi doprovodnými organizacemi. V současnosti může pěstoun od své stávající odejít bez udání důvodu, kdykoliv a téměř s okamžitou platností (výpovědní lhůta dohody o výkonu pěstounské péče je nyní dle zákona maximálně 30 dní od doručení výpovědi, přičemž změnit doprovodku může pěstoun neomezeně). Pokud by byl např. uplatněn podobný režim, jaký pro všechny občany platí při změně zdravotní pojišťovny (tj. změna maximálně 1x ročně, a to pouze v jednom ze dvou možných termínů), zásadním způsobem by to

1. Setkali jste se již s neetickým jednáním ze strany jiné doprovodné organizace?

● ANO – 55,4% ● NE – 44,6%

2. Přivítali byste regulaci (limitování) přechodu pěstounů mezi doprovodnými organizacemi v zájmu kvalitnějšího výkonu sociálně-právní ochrany dětí?

● ANO – 65,3% ● NE – 34,7%

3. Považujete za vyhovující současné legislativní zakotvení tzv. „příbuzenské“ pěstounské péče, resp. její zařazení do oblasti pěstounství, ale s nesrovnatelně nižšími nároky na pečující, než je tomu u jiných typů pěstounství?

● ANO – 19,2% ● NE – 80,8%

omezilo jednak čistě emotivní přechody pěstounů mezi doprovodkami, jednak přechody motivované snahou pěstounů včas „zmizet“ z dohledu v případech, kdy se sociální pracovník začne zabývat situacemi, které v pěstounské rodině mohou dítě ohrožovat.

- Druhým nástrojem by bylo posílení pravomocí krajských úřadů při udělování pověření k výkonu sociálně-právní ochrany, které by přinesly možnost odmítnout vydat pověření novému doprovodnému subjektu v případě, kdy kapacita těch stávajících je v regionu dostačující (tj. obdoba regulace, jaká je uplatňována v oblasti sociálních služeb), a také při existenci závažných indicií svědčících o neetickém jednání

nového subjektu, resp. jeho zřizovatelů. Jen v našem kraji (Moravskoslezském) znám několik případů, kdy novou organizaci založili či alespoň dostatečným počtem pěstounů „zajistili“ bývalí pracovníci jiných doprovodných organizací, kteří zcela zjevně zneužili osobní data pěstounských rodin a další informace, které získali při výkonu práce pro své dřívější zaměstnavatele, a po podání výpovědi z pracovního poměru využili poslední 2 měsíce svou pracovní dobu k činnosti ve svůj vlastní prospěch (zmanipulování pěstounů nejrůznějšími sliby a nepravdivými či polopravdivými informacemi k odchodu do nově vznikající organizace). Pokud vím, obdobné kauzy se odehrály i v jiných regionech,

přičemž možnost obrany proti takovému jednání je prakticky nulová.

ZÁVĚR

Pokud má být sociálně-právní ochrana dětí skutečně ochranou dětí, a nikoliv ochranou pěstounů (či dokonce biologických rodičů dětí v případě příbuzenské pěstounské péče), a pokud má být činnost osob pověřených výkonem sociálně-právní ochrany především profesionálním výkonem sociální práce, a nikoliv pořadatelským zábavou pro děti za účelem obživy pracovníků „doprovodek“, je podle mého názoru realizace zásadních změn či alespoň zavedení smysluplných regulací v oblasti pěstounské péče nutností. ■

DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

V rámci dotazníkového šetření jsme oslovili doprovodné organizace a položili jsme jim tři otázky:

1. Setkali jste se již s neetickým jednáním ze strany jiné doprovodné organizace?

2. Přivítali byste regulaci (limitování) přechodu pěstounů mezi doprovodnými organizacemi v zájmu kvalitnějšího výkonu sociálně-právní ochrany dětí?

3. Považujete za vyhovující současné legislativní zakotvení tzv. „příbuzenské“ pěstounské péče, resp. její zařazení do oblasti pěstounství, ale s nesrovnatelně nižšími nároky na pečující, než je tomu u jiných typů pěstounství?

Získali jsme 121 odpovědí, na jejichž základě jsme sestavili grafy. Z těch je jasné patrné, že více jak polovina doprovodných

organizací se již setkala s neetickým jednáním ze strany jiné organizace, drtivá většina pak nepovažuje za vyhovující současné legislativní zakotvení „příbuzenské“ péče.

Již 13. listopadu pořádá APSS ČR ve spolupráci s MPSV ČR druhý Kulatý stůl k náhradní rodinné péči, který se bude opět věnovat palčivým tématům z oblastí pěstounství v České republice. ■

Diskriminace v přístupu k zaměstnání

Tímto článkem ukončíme náš čtyřdílný seriál o diskriminaci. Podobně jako v minulých číslech se zaměříme na situace, kdy klient teprve přistupuje k oblasti regulované antidiskriminačním právem: tentokrát jí bude pracovní trh. Ten je ale klientovi, obrazně řečeno, zapovězen buď z předsudečných pohnutek zaměstnavatelů (přímá diskriminace), nebo jejich neochoty vidět potřeby různých skupin (rodičů, osob se zdravotním postižením) a přizpůsobit se jim tam, kde je to možné a přiměřené (nepřímá diskriminace). Dobře a včas mířená rada sociálního pracovníka anebo dialog se zaměstnavatelem, kterého se sociální pracovník účastní, může pomoci bariéry překonat v krátkém čase. My právníci pak nemusíme vytahovat z kapsy „strašáka“ v podobě soudní dohry.

Text: Mgr. Petr Polák,
vedoucí odboru rovného zacházení
Kanceláře veřejného ochránce práv

Oblast práce je pro každého jedince naprosto zásadní – lidé realizují v práci sebe sama, integrují se do společnosti a shánějí si prostředky pro obživu a uspokojování svých potřeb. Její význam prokazuje i fakt,

že jde o oblast antidiskriminačního zákona, v níž ombudsman tradičně obdrží nejvíce podnětů. Lidé se také soudí mnohem častěji z důvodu diskriminace v zaměstnání než v oblasti služeb, vzdělání či zdravotní péče. V Evropské unii jde o nejvíce harmonizovanou oblast antidiskriminačního práva – obdobná pravidla proto platí i v zahraničí, což usnadňuje volný pohyb

pracovníků uvnitř Unie. Vedle aspektu ekonomické integrace ale nesmíme zapomenout na lidskou důstojnost, která nesmí být diskriminací pošlapávána, a to ani při výkonu zaměstnání či povolání.

K diskriminaci v oblasti práce může dojít hned v několika různých situacích. Zakázána je diskriminační pracovní inzerce¹, nerovné odměňování², obtěžování na pracovišti (včetně sexuálního obtěžování)³ či ukončení zaměstnání, které je založeno na diskriminačním důvodu.

Sociální práce může sehrát důležitou roli ve všech zmíněných momentech – podle našich zkušeností má ale klíčovou úlohu v situacích, kdy je klient teprve tzv. uchazečem o zaměstnání a čelí opakovanému odmítání ze strany různých

¹ Ustanovení § 12 odst. 1 písm. a) zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

² Ustanovení § 110 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

³ Ustanovení § 4 odst. 1 a 2 zákona č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Pro odmítnutí jakéhokoliv uchazeče o zaměstnání by měl mít zaměstnavatel rozumné a objektivní ospravedlnění s ohledem na charakteristiku nabízené pozice a konkrétní pracovní náplň.

zaměstnavatelů. Pro odmítnutí jakéhokoli uchazeče o zaměstnání by měl mít zaměstnavatel rozumné a objektivní ospravedlnění s ohledem na charakteristiku nabízené pozice a konkrétní pracovní náplň. Při svých úvahách nesmí být zaměstnavatel veden předsudky, stereotypními představami či nepodloženými obavami o určité skupině osob, k níž uchazeč patří. Rozhodující není ani názor spotřebitelů, obchodních partnerů či image společnosti. Uchazeč musí být souzen podle svých individuálních schopností a dovedností.

KAZUISTIKA

Pan Milan se na vás obrací den poté, co s ním zaměstnavatel rozvázal pracovní poměr ve zkušební době. Dozvídáte se, že pracoval na pozici uklízeče kancelářských prostor necelé dva měsíce. Zaměstnavatel ho nechtěl původně přijmout – Milan je nedoslýchavý, nemá čistý trestní rejstřík a je v exekuci. K dotazu, zda má rodinu, na pohovoru uvedl, že je ženatý a s manželkou vychovávají jedno nezletilé dítě. Nakonec ho zaměstnavatel na základě schůzky s organizací hájící práva lidí se sluchovým postižením přijal „na zkoušku“. Milan v průběhu zaměstnání zjistil, že má o 1 500 Kč nižší mzdu než ostatní uklízeči. Pracovní smlouvu má pouze na 6 měsíců, zatímco ostatní na 1 rok. Řešil to ústně s nadřízeným, ale ten se tím nechtěl zabývat. Den poté, co ho v práci navštívila manželka romského původu, aby ho informovala o náhlé hospitalizaci jejich dítěte, s ním zaměstnavatel ukončil spolupráci.

Mnoho sociálních pracovníků by Milanovi dalo následující doporučení: Požádejte si o potvrzení o zaměstnání (tzv. zápočtový list), pracovní posudek, zaregistrujte se na Úřad práce ČR, hledejte další zaměstnání. My nadto doporučujeme, aby si sociální pracovník v rámci celostního řešení nastalé situace (náhlá ztráta zaměstnání a hledání nové práce) zodpověděl s klientem následující otázky:

Výpis z trestního rejstříku by měl zaměstnavatel požadovat pouze u pozic, kde to přímo požaduje zákon nebo to souvisí s druhem vykonávané práce.

1. Může zaměstnavatel odmítnout uchazeče o zaměstnání z důvodu sluchového postižení, rodičovství, záznamu v trestním rejstříku či proto, že je s ním vedeno exekuční řízení?

Zaměstnavatel může odmítnout uchazeče se sluchovým postižením, pokud je k tomu dán věcný důvod spočívající v povaze vykonávané práce.⁴ Velmi dobrý sluch není obvykle nutnou podmínkou k výkonu práce uklízeče. Konečné slovo má lékař v rámci vstupní zdravotní prohlídky.⁵ Pokud jsou na straně zaměst-

Pouze ve výjimečných situacích může být požadavek bezdlužnosti považován za legitimní – nejčastěji v situacích, kdy je pracovní pozice přímo spjata s finančním řízením, vysokou mírou odpovědnosti a manipulací s peněžními prostředky.

navatele obavy, jak by s nedoslýchavým zaměstnancem komunikoval (to je nejčastější příčina vyloučení osob se sluchovým postižením z pracovního trhu)⁶, je nutné zaměstnavateli připomenout, že má povinnost přijmout přiměřená opatření vůči osobě se zdravotním postižením⁷ – tím může být například proškolení nového zaměstnance v komunikačním systému, kterému rozumí. Je také vhodné zjistit, zda nedoslýchavý zaměstnanec dokáže odezírat z úst, používá kochleární implantát a podobně. To vše mohou být okolnosti, které umožní bezproblémovou adaptaci takového zaměstnance. Vymýcení obav může být zásluhou sociálního pracovníka či neziskové organizace.

Dotazy na existující či plánované rodičovství během pracovního pohovoru jsou podezřelou okolností a zaměstnavatel je nesmí klást, neboť obvykle nesouvisí s uzavřením pracovní smlouvy.⁸ Pokud na základě pozitivní odpovědi („Ano. Založení rodiny plánuji/Děti mám.“) vyvodí zaměstnavatel nepříznivý následek (nepřijetí do zaměstnání), dopouští se diskriminace z důvodu pohlaví.⁹

Výpis z trestního rejstříku by měl zaměstnavatel požadovat pouze u pozic, kde to přímo požaduje zákon nebo to souvisí s druhem vykonávané práce.¹⁰ Shromažďováním údajů, které nejsou nutné k uzavření pracovní smlouvy (zde o trestní minulosti uchazeče), opět dochází k porušení zákoníku práce a rovněž nařízením o ochraně osobních údajů.¹¹ Nejedná se sice o diskriminaci, ale o zásah do osobnostních práv. Jeden český zaměstnavatel již byl odsouzen k zaplacení náhrady nemajetkové újmy v penězích za to, že požadoval výpis z trestního rejstříku na pozici „uklízeč/uklízečka“.¹²

Zaměstnavatelé odmítají osoby v exekuci nejčastěji z důvodů, že nechtějí mzdu vyplácet hotovostně, ale na účet, případně se nechtějí zatěžovat prováděním srážek ze mzdy. Pro osoby v exekuci je ale výplata v hotovosti často výhodnější (neocitnou se, byť na přechodnou dobu, bez peněžních prostředků, mohou uhradit nájem či výživné). Vyloučení dlužníků¹³ z výběrových řízení může vyústit v diskriminaci z důvodu majetku.¹⁴ Pouze ve výjimečných situacích může být požadavek bezdlužnosti považován za legitimní – nejčastěji v situacích, kdy je pracovní pozice přímo spjata s finančním řízením, vysokou mírou odpovědnosti a manipulací s peněžními prostředky.¹⁵

⁴ Ustanovení § 6 odst. 3 antidiskriminačního zákona.

⁵ Ustanovení § 59 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů.

⁶ Zpráva veřejného ochránce práv ze dne 26. dubna 2012, sp. zn. 217/2011/DIS, dostupná <http://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/2304>.

⁷ Ustanovení § 3 odst. 2 a 3 antidiskriminačního zákona.

⁸ Ustanovení § 30 odst. 2 zákoníku práce.

⁹ Zpráva veřejného ochránce práv ze dne

25. února 2013, sp. zn. 146/2012/DIS, dostupná <http://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/1700>.

¹⁰ Doporučení veřejného ochránce práv k požadavku výpisu z rejstříku trestů jako určujícímu kritériu pro přijetí do zaměstnání, sp. zn. 30/2010/DIS, dostupné: <http://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/2490>.

¹¹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. 4. 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné

nařízení o ochraně osobních údajů).

¹² Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 24. února 2012, č. j. 37 C 2/2011-72.

¹³ Může se jednat jak o osoby, proti nimž je vedeno exekuční řízení, tak i osoby, kterým soud povolil tzv. oddlužení (osobní bankrot). Jejich údaje jsou dostupné ve veřejně přístupném insolvenčním rejstříku.

¹⁴ Stanovisko veřejné ochránkyně práv ze dne 7. června 2018, sp. zn. 39/2018/DIS, dostupné <http://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/6026>.

¹⁵ Zpráva veřejné ochránkyně práv ze dne 15. července 2016, sp. zn. 7106/2014/VOP,

2. Mohl zaměstnavatel stanovit odlišné podmínky pro délku Milanova pracovního poměru či rozdílnou odměnu za práci?

Se všemi zaměstnanci by měl zaměstnavatel zacházet rovně.¹⁶ Pokud osoby, které nastoupily do zaměstnání na stejnou pozici společně s Milanem nebo vykonávaly stejnou práci již předtím, mají nebo měly na počátku zaměstnání výhodnější podmínky (delší smlouvu, vyšší mzdu), vzniká podezření na přímou diskriminaci. Příčinou méně příznivého zacházení mohlo být Milanovo zdravotní postižení v kombinaci s rodičovstvím, případně další faktory (trestní rejstřík, exekuce). Rozhodující je posouzení, jak zaměstnavatel jedná s osobami, které nemají diskriminační znak, ale vykonávají stejnou práci či práci stejné hodnoty jako Milan.¹⁷ Důvodem pro

Rozhodující je posouzení, jak zaměstnavatel jedná s osobami, které nemají diskriminační znak, ale vykonávají stejnou práci či práci stejné hodnoty jako Milan.

rozdílné odměňování (např. nevyplacení nenáročných složek mzdy) nemůže být skutečnost, že zaměstnanec pobírá invalidní či starobní důchod¹⁸ anebo že není tzv. kmenovým, ale pouze agenturním zaměstnancem.¹⁹

3. Zachoval se Milanův nadřízený správně, když se odmítl zabývat jeho dotazy ohledně rozdílného zacházení na pracovišti?

Kompletními informacemi o pracovních podmínkách a odměňování Milana a ostatních kolegů disponuje zaměstnavatel – má tzv. informační převahu. Nadřízený se Milanovými námitkami měl zabývat v souladu s obvyklými postupy panujícími ve společnosti – například nasměrovat Milana na personální oddělení. Jestliže však odmítl věc řešit, jedná se o podezřelou okolnost, která by v případě soudního řízení odůvodnila přenos důkazního břemene na zaměstnavatele (což znamená, že by to byl zaměstnavatel, kdo by musel prokázat, že pana Milana nediskriminoval).²⁰ Pokud byl Milan ústně odmítnut, měl by se

obrátit na odborovou organizaci, pokud u zaměstnavatele působí, anebo na vedení společnosti a žádat projednání své písemné stížnosti podle zákoníku práce.²¹ Jedná se o jeden z nejméně konfrontačních způsobů řešení pracovněprávního sporu.²² Za neprojednání stížnosti zaměstnanec hrozí zaměstnavateli pokuta od inspektorátu práce. Jeden český zaměstnavatel kupříkladu dostal pokutu za to, že neprojednal stížnost zaměstnankyně na bossing.²³

4. Bylo Milanovo propuštění ve zkušební době v souladu s antidiskriminačním zákonem?

Mezi českými zaměstnavateli panuje rozšířená představa, že mohou se zaměstnancem rozvázat pracovní poměr ve zkušební době z jakéhokoliv důvodu

a nemusí nikomu nic vysvětlovat. Nejvyšší soud ale jasně řekl, že nesmí být vedeni diskriminační pohnutkou.²⁴ Pokud došlo k diskriminačnímu zániku pracovního poměru ve zkušební době, může jedině soud konstatovat, že bylo rozvázání neplatné. Žalobu je nutné podat do dvou měsíců od předání písemného oznámení o rozvázání pracovního poměru. Platí se soudní poplatky – žalobce ale může být osvobozen. Ještě před podáním žaloby by měl pan Milan písemně oznámit zaměstnavateli, že rozvázání považuje za neplatné a trvá na přidělování další práce.

Rozhodující bude, který diskriminační důvod bude uveden v žalobě. Jakkoliv byl Milan pro zaměstnavatele „problematickým zaměstnancem“²⁵, zdá se, že mu pracovní kariéru „zpečetila“ etnicita jeho manželky. Situace, kdy je se zaměstnancem zacházeno méně příznivě, protože je v blízkém vztahu s osobou, která má diskriminační charakteristiku, je nazývána odvozená diskriminace.²⁶ Zaměstnavatel by měl v soudním řízení uvést objektivní důvody, které ho vedly k rozvázání pracovního poměru s Milanem (porušování

pracovní kázně, nekvalitní výsledky práce apod.), a podložit je důkazy. Konečné slovo, zda k diskriminaci došlo, má soud. V současnosti je před českým soudem vedeno řízení o neplatnosti rozvázání pracovního poměru ve zkušební době z důvodu těhotenství. Uvidíme, jak řízení dopadne.

DOPORUČENÍ SOCIÁLNÍM PRACOVNÍKŮM NA ZÁVĚR

- Diskriminační inzeráty oznamujte inspekci práce. Požádejte je, aby vás informovali, jak s podnětem naložili. Nebudete-li spokojeni s odpovědí, kontaktujte ombudsmana.
- Poradte klientovi, jak správně napsat životopis, případně zprostředkujte kontakt na organizaci, kde se to může naučit.
- Připravte klienta na pracovní pohovor. Proberte s ním přípustné a nepřípustné otázky i to, jak má na ně správně reagovat.
- Poradte klientovi, ať si uchovává veškerou komunikaci se zaměstnavatelem. Pokud je opakovaně odmítán s odkazem na svůj věk, pohlaví apod., informujte ho o možnosti pořídit audionahrávku bez souhlasu zaměstnavatele.
- Systémové odmítání uchazečů s konkrétním diskriminačním znakem (např. etnický původ) ze strany jednoho zaměstnavatele oznamujte inspekci práce. Pokud bude nečinná, napište ihned ombudsmanovi.
- Odmítnutí klientů zaměstnavatelem, které je podezřelé, řešte neprodleně (v rádech dnů či týdnů). Pokuste se zprostředkovat dialog a rozptýlit předsudky, které mohou zaměstnavatele o klientech mít. Diskriminace může vzniknout i z neznalosti či nevědomosti – nemusí se jednat vždy o úmysl.

Nebudete-li si vědět rady, napište ombudsmanovi. Poskytujeme bezplatně metodickou pomoc obětem diskriminace a vydáváme doporučení, jak diskriminaci řešit, případně ji v konkrétní situaci odstranit. Pomáháme bez rozdílu – už od roku 2000. ■

dostupná <http://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/4334>.

¹⁶ Ustanovení § 16 zákoníku práce.

¹⁷ Ustanovení § 110 zákoníku práce.

¹⁸ Zpráva veřejného ochránce práv ze dne 25. října 2011, sp. zn. 107/2011/DIS, dostupná <http://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/1240>, zpráva veřejné ochránky práv ze dne 9. dubna 2015, sp. zn. 265/2015/VOP, dostupná <http://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/2792>.

¹⁹ Ustanovení § 309 odst. 5 zákoníku práce.

²⁰ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 19. dubna 2012, C-415/10, Galina Meister v. Speech Design Carrier Systems GmbH.

²¹ Ustanovení § 276 odst. 9 zákoníku práce.

²² Za „silovější“ řešení je možné považovat podnět inspektorátu práce či podání žaloby k soudu.

²³ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. prosince 2014, č. j. 4 Ads 211/2014-36.

²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. dubna 2009, sp. zn. 21 Cdo 2195/2008.

²⁵ Kumuloval v sobě hned několik diskriminačních důvodů či podezřelých charakteristik. Mohlo se jednat o tzv. vícenásobnou diskriminaci.

²⁶ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 17. července 2008, C-303/06, Coleman v. Attridge Law a Steve Law.

Studijní program zaměřený na právo a odborná způsobilost sociálního pracovníka

Sociální pracovník¹ je regulovaným povoláním, můžeme ho najít v databázi regulovaných povolání a činností vedené Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy², podle které: „Regulované povolání nebo činnost je takové povolání nebo činnost, pro jejichž výkon jsou v České republice předepsány právními předpisy požadavky, bez jejichž splnění nemůže osoba toto povolání či činnost vykonávat (kvalifikační požadavky, případně bezúhonnost, zdravotní způsobilost a další).“³

Text: Mgr. Bc. Zbyněk Vočka, odbor sociálních věcí Krajského úřadu Olomouckého kraje

Odborná způsobilost pro výkon povolání sociálního pracovníka je v současné právní úpravě definována poměrně široce. Neomezuje se pouze na absolventy studijního programu sociální práce, ale umožňuje, aby do výkonu tohoto povolání vstoupili i absolventi jiných studijních programů. V tomto příspěvku se nechci pouštět do diskuze o tom, zda studijní program sociální práce je tím jediným možným, po jehož absolvování by člověk měl mít možnost vykonávat povolání (profesi) sociálního pracovníka, či nikoliv. Chci se zaměřit na, podle mého názoru, nejproblematictější vzdělání, jehož dosažením se člověk stává rovněž způsobilým pro výkon sociální práce. Tím je absolvování studijního programu zaměřeného na „právo“.

Toto vzdělání bylo do ustanovení § 110 odst. 4 písm. b) zákona o sociálních službách⁴ přidáno až novelou zákona o sociálních službách zákonem č. 206/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, a to s účinností od 1. 7. 2009. Pokud si dobře pamatují, tak tato změna se do zákona o sociálních službách dostala, aby právníci mohli poskytovat poradenství zejména v rámci služeb odborného sociálního poradenství. Nepodařilo se mi dohledat v žádných běžně dostupných materiálech jednoznačnou informaci, která by tuto moji vzpomínku potvrdila. Podařilo se

mi nalézt pouze zmínku v informacích z Celostátního setkání poradců uživatelů sociálních služeb Národní rady osob se zdravotním postižením, kde je uvedeno: „*JUDr. Pavel Jungr poukázal na nelogičnost, podle níž stricto sensu vzato není absolvent právnické fakulty oprávněn vykonávat odborné sociální poradenství – neboť není sociálním pracovníkem dle příslušných ustanovení zákona o sociál-*

Nicméně však změna zákona o sociálních službách široce zahrnuje absolventy studijního programu zaměřeného na právo do výkonu povolání sociálního pracovníka.

ních službách. V diskusi se přidaly další odborné názory. Řešením je buď absolvování speciálních kurzů v celkovém rozsahu více než 200 hodin – nebo případně i v novele zákona, která profesi právníka učiní způsobilým vykonávat tu část práce sociálního pracovníka, která je poradenstvím.“⁵

Nicméně však změna zákona o sociálních službách široce zahrnuje absolventy studijního programu zaměřeného na právo do výkonu povolání sociálního pracovníka. Viz důvodovou zprávu k uvedenému změnovému zákonu: „*Navrhovaná úprava reaguje na možnost studovat sociální*

práci i v doktorském studijním programu bez podmínky, aby stejný obor byl předtím studován v programu magisterském či bakalářském. Do ustanovení jsou také doplněny obory, jejichž studiem lze získat předpoklad pro výkon povolání sociálního pracovníka.“⁶

Podle tvůrců tohoto zákona⁷ tak studiem programu zaměřeného na právo získává jeho absolvent předpoklad pro výkon povolání sociálního pracovníka. Zásadním problémem však je to, že ani z důvodové zprávy, ani z textu zákona není zřejmé, na absolventy kterého studijního programu vlastně úprava cílí.

Sporná by právní úprava nebyla, pokud by zákon obsahoval namísto formulace „vysokoškolské vzdělání získané studiem v bakalářském, magisterském nebo doktorském studijním programu zaměřeném na ... právo...“ formulaci „vysokoškolské vzdělání získané studiem oboru právo“. Podle databáze Akreditovaných studijních programů vysokých škol vedené Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy⁸ mají obor „Právo“ akreditované pouze právnické fakulty univerzit v Praze, Brně, Olomouci a Plzni (v magisterském studijním programu Právo a právní věda). V žádném případě nechci říct, že by studiem tohoto oboru získal absolvent potřebné vědomosti a dovednosti nezbytné pro výkon povolání sociálního pracovníka, ale bylo by alespoň jasné, koho zákonodárce hodlal do výkonu tohoto povolání vpustit.

Bohužel formulace zákona o sociálních službách umožňuje daleko širší výklad, neboť se vztahuje na absolventy bakalářských, magisterských nebo doktorských studijních programů na právo pouze zaměřených. Je otázkou, co si představit pod pojmem „zaměřených na právo“. Pokud se na něco zaměřujeme, potom podle Slovníku spisovné češtiny „*dáváme čin-*

¹ V tomto příspěvku bude používáno tzv. generického maskulina (autor má na mysli jak sociální pracovníky, tak sociální pracovnice).

² http://uok.msmt.cz/uok/ru_detail.

<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/co-je-regulovana-cinnost-ci-povolani>

³ <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/co-je-regulovana-cinnost-ci-povolani>

⁴ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

⁵ <http://poradna.nrzp.cz/static.php?static=vzdelavani&p=setkani>

⁶ <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&T=659>

⁷ Nutno poznamenat, že se jednalo o vládní návrh zákona a tento návrh byl do vlády předložen již z MPSV s touto změnou v její konečné podobě.

⁸ <https://aspvs.isacc.msmt.cz>

Studijní program Veřejné správa akreditovaný Právnickou fakultou Masarykovy univerzity, jehož obsah je podrobně popsán v informačním systému univerzity¹⁶, obsahuje řadu obecně právních disciplín, přičemž závěrečná státní bakalářská zkouška je skládána z Právní nauky, Správního práva a předmětu dle volby směru.

nosti, jednání směr, tendenci nebo cíl, orientujeme se⁹. Má-li tedy být studijní program zaměřený na právo, potom se na právo má s největší pravděpodobností pouze orientovat. Tímto širokým (velmi extenzivním) výkladem práva se však dostáváme zcela mimo (i když ho nelze přesně vysledovat) úmysl zákonodárce, ale zejména mimo smysl právní úpravy. Jejím účelem bylo právě to, aby regulovala povolání sociálního pracovníka a omezila jeho výkon na ty, kteří získají kompetence k výkonu činností, jež se k tomuto povolání váží. Tady však narazíme i na limity ustanovení § 109 zákona o sociálních službách, které vypočítává, jaké činnosti náležejí do výkonu povolání sociálního pracovníka, přičemž je zřejmé, že tento

výčet nereflexuje profesi a odbornost sociálního pracovníka¹⁰.

Pokud tedy vyjdeme z toho, že sociální pracovník „je kvalifikovaný pomáhající odborník/profesionál, který svou činností uskutečňuje smysl a účel sociální práce“¹¹, přičemž sociální práci potom Věcný záměr zákona o sociálních pracovnících definuje jako odbornou profesi, „jejíž náplní jsou činnosti vedoucí ke zlepšení kvality života jednotlivých lidí, rodin, komunity a celé společnosti. Chrání a podporuje lidskou důstojnost. Sociální pracovník při výkonu této odborné činnosti uplatňuje jednotlivé metody sociální práce a využívá poznatky ostatních oborů za účelem řešení sociálních problémů tím, že stimuluje vytváření optimálních podmínek na mikro, mezo

a makro úrovni, tj. podmínky pro sociální fungování jedince, skupiny či komunity s přesahem působení i do oblasti koordinace a řízení. Sociální práce je vykonávána sociálním pracovníkem ve spolupráci s ostatními odbornostmi (např. z oblasti psychologie, práva, medicíny, pedagogiky, sociologie),¹² potom je zřejmé, že v rámci přípravy na výkon budoucího povolání se musí příprava v rámci studia budoucích sociálních pracovníků orientovat (zaměřovat) na všechny tyto oblasti.

MPSV poskytlo návod, jak posuzovat splnění podmínky odborné způsobilosti v Doporučeném postupu č. 4/2016, který řeší Problematiku podmínek registrace, oznamování změn v registraci, pozbytí platnosti registrace a zrušení registrace poskytovatelů sociálních služeb (§ 78 – § 82 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů), podle jehož přílohy č. 1: „Registrující orgán porovná název vystudovaného studijního programu se zněním § 110 odst. 4 písm. b) ZSS. Vzhledem k tomu, že vysokoškolské diplomy obsahují zpravidla pouze studijní obor, ve druhém kroku porovná stejným způsobem název vystudovaného oboru. Pokud ani zde nenalezne důkaz o zaměření studia na vyjmenované obory, porovná názvy složených státních závěrečných zkoušek s ustanovením ZSS. Pokud je v daném studijním programu státní zkouška, která je zaměřena na jmenované obory, lze konstatovat, že je kvalifikační požadavek naplněn.“¹³

Do výkonu povolání sociálního pracovníka však hodlají vstoupit, v návaznosti na extenzivní výklad MPSV, i absolventi studijních programů, u nichž jde o snahu téměř absurdní. Můžeme najít studijní programy „Bezpečnostně právní studia“, „Ekonomika a právo v podnikání“, „Evropská studia a veřejná správa“, „Obchodně právní studia“, Podnikatelství a právo“, „Veřejná správa“ a spoustu dalších, která jsou k dohledání v databázi MŠMT.

Například v případě studijního programu „Bezpečnostně právní studia“,

⁹ Červená, Vlasta. Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Vyd. 2., opr. a dopl. Redaktor Josef Filipec. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0493-9, str. 543.

¹⁰ Např. Závěrečná zpráva RIA k Věcnému záměru zákona o sociálních pracovnících (https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&material_WAR_odokkpl_pid=RACKA63JSTAA&tab=detail) uvádí: „Zákon o sociálních službách v § 109 podává rovněž výčet činností, ke kterým je sociální pracovník způsobilý. V praxi se ovšem ukazuje, že takový výčet je v některých případech nefunkční, neboť způsobuje řadu výkladových

problémů a zároveň umožňuje, jak již bylo uvedeno výše, zatěžovat sociální pracovníky i jinými činnostmi, které s výkonem sociální práce nesouvisí.“

¹¹ Závěrečná zpráva RIA k Věcnému záměru zákona o sociálních pracovnících (https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&material_WAR_odokkpl_pid=RACKA63JSTAA&tab=detail)

¹² ibid

¹³ https://www.mpsv.cz/files/clanky/25986/Doporučený_postup_4_2016_Priloha_c_1.pdf

který má akreditovaný Vysoká škola finanční a správní, je uvedeno u uplatnění absolventa následující: „Absolvent navazujícího magisterského studijního oboru *Bezpečnostně právní studia je optimálně připraven vykonávat činnost na pozici bezpečnostního manažera (specialisty) na úrovni středního a vyššího managementu na úseku zajištění bezporuchového fungování bezpečnostních pravidel jak ve státní správě, tak v soukromém sektoru. Studiem získá široké možnosti odpovídajícího uplatnění zejména v předpokládaném vývoji bezpečnostní situace, která odráží světové dění, politiku a ekonomiku.*“¹⁴ Jako profilové předměty zmiňuje škola „*dokazování v trestním řízení, forenzní psychologie, psychiatrie a sexuologie, hospodářská a ekonomická kriminalita, krizové řízení a integrovaný záchranný systém, právní a hmotná odpovědnost organizace, prevence kriminality, řízení bezpečnosti v organizaci, trestně právní rizika podnikání, probační a mediační služba, aplikované trestní právo.*“¹⁵

Studijní program Veřejné správa akreditovaný Právnickou fakultou Masarykovy univerzity, jehož obsah je podrobně popsán v informačním systému univerzity¹⁶, obsahuje řadu obecně právních disciplín, přičemž závěrečná státní bakalářská zkouška je skládána z Právní nauky, Správního práva a předmětu dle volby směru. Jedním ze směrů tohoto studijního programu je Správa sociálního zabezpečení. U této specializace lze nalézt předměty, které jsou využitelné při výkonu povolání sociálního pracovníka, neobsahuje však, stejně jako další studijní programy (obory) zaměřené na právo, disciplíny, které jsou nezbytné pro výkon povolání sociálního pracovníka¹⁷.

Považuji za zřejmé, že změna zákona o sociálních službách,

která přinesla do právní úpravy odborné způsobilosti pro výkon povolání sociálního pracovníka studijní program zaměřený na právo, je značně problematická. Na rozdíl od zbývajících studijních programů obsažených v předmětném ustanovení § 110 odst. 4 písm. b) zákona o sociálních službách lze dospět k závěru, že studijní programy zaměřené na právo obsahují minimum disciplín, které jsou nezbytné pro výkon povolání (profese) sociálního pracovníka (právní disciplíny jsou pouze jednou, byť významnou, součástí přípravy budoucího sociálního pracovníka). Je samozřejmě na rozsáhlou diskuzi, zda vůbec, jak a případně v jakých oblastech výkonu sociální práce je vhodné, aby pro odbornou způsobilost pro výkon povolání sociálního pracovníka byly definovány i jiné studijní programy než sociální práce, ale to bude jistě předmětem diskuzí při zpracování věcného záměru profesního zákona, jehož příprava je (opět) obsažena v plánu legislativních prací vlády pro rok 2018.

Nutno se však vypořádat se stávající právní úpravou. K té je nezbytné přijmout závěr, že je vždy nutné posuzovat absolvované studijní programy (obory) individuálně. Ne každý studijní program, v jehož označení je obsaženo slovo „právo“ (či jiné tvary tohoto slova), lze považovat za studijní program, který je možné uznat jako splnění odborné způsobilosti pro výkon povolání sociálního pracovníka. Pokud nebude možné z absolvovaných disciplín (zejména státních zkoušek) seznat, že předmětem studia bylo právo (právní disciplíny) odpovídající charakteru výkonu sociální práce, nelze, dle mého názoru, považovat absolvování takového studijního programu za splnění podmínky odborné způsobilosti. ■

Kazuistika

Text: PhDr. Melanie Zajacová, doktorandka, FF UK, katedra sociologie, obor sociologie – sociální práce

Podělím se s vámi o příběh své kamarádky – sociální pracovnice (říkejme jí Jana), která pracuje řadu let na pozici sociální kurátor na jednom městském úřadě. V regionu, v němž působí, je její jméno dobře známé, v tom pozitivním smyslu, nejen mezi ostatními sociálními pracovníky, ale i klienty. Dobře známá je však i adresa jejího bydliště, která je ve stejném regionu jako její pracoviště. A tak se jednou stalo, že před činžovním domem, kde Jana bydlí, se ve večerních hodinách usadil na okraji chodníku jeden z jejích klientů. Byl to mladý muž, podle vzhledu bylo na první pohled zřejmé, že žije na ulici a podle Janiny zkušenosti měl sklony k agresivním reakcím, mimo jiné z důvodu psychiatrického onemocnění. Na chodníku seděl a kouřil cigaretu. Poklidnou večeri Jany s rodinou vyrušilo intenzivní zvonění domácího zvonku. Do bytu vtrhl soused. Křičel na Janu, že ten „pobuda“, co sedí před domem, určitě patří k ní, když je ta sociální pracovnice. Nechtěl, aby tento muž byl u nich v ulici, že prý ohrožuje jeho děti, jejich bezpečnost, a že jestli Jana okamžitě nezařídí, aby z jejich ulice zmizel, půjde si na ni stěžovat k domácímu nebo klidně i na město. Janě v té chvíli proběhly hlavou nejrůznější možnosti, jak na souseda reagovat, od vysvětlování neadekvátnosti požadavku přes obhajobu svých práv, své profese i klientova práva na svobodu pohybu až k obdobně agresivní reakci. Nakonec zvítězilo zachování klidu a příslib sousedovi, že situaci vyřeší. Odhodlaně a vyrovnaně se vydala požádat svého klienta, aby opustil ulici, v níž se nachází jejich dům. Dokonce přistoupila k tomu, že vysvětlovala klientovi, že když on neodejde, ona bude mít problémy. Nebudu vás napínat, klient její prosbu vyslyšel a prostor opustil.

A proč jsem vám toto vyprávěla? V jiné profesi se vám zřejmě nestane, že sousedům bude vadit, když vás doma navštíví vaši klienti. Na druhou stranu není potřeba naivně očekávat, že celá společnost bude tolerantní k problémům lidí, kteří jsou tzv. na okraji společnosti. Není to však důvod zažívat skepsi. Dle mého názoru je nutné s tímto faktem vědomě pracovat při vzdělávání sociálních pracovníků. A to na více úrovních a z více úhlů pohledu. Důležité je naučit se přijímat emoci. Být si vědom, že při mé práci mohou nastávat konfliktní situace, a to nejen s klienty, a umět adekvátně reagovat. V rámci advokační činnosti přispívat k obhajobě práv nejen klientů, ale i sociálních pracovníků. Opírat se o etické zásady profese. ■

Stalo se vám ve vaší praxi něco obdobného? Máte další nápady, jak bylo možné situaci řešit nebo na co se ve vzdělávání sociálních pracovníků zaměřit?

Přispějte prosím svým názorem do diskuze!

Vaše postřehy uvítám na mel.zajacova@gmail.com.

¹⁴ <https://www.vsfs.cz/?id=2514-studijni-obory&o=bps&u=m>

¹⁵ *ibid*

¹⁶ https://is.muni.cz/predmety/sablony_tisk?obdobi=7343&fakulta=1422&uzel=1690793&rek=ap

¹⁷ Disciplíny, které by měl absolvovat budoucí sociální pracovník, jsou popsány v Minimálním standardu vzdělávání v sociální práci, vypracovaný Asociací vzdělavatelů v sociální práci – standard k dispozici zde <https://www.asvsp.org/standardy/>.

Účinná spolupráce sociálních pracovníků obecního úřadu a sociální služby domov se zvláštním režimem

Příspěvek představuje konkrétní kazuistiku, jejíž podstatou je řešení obtížné životní situace klienta sociální práce ve spolupráci sociálních pracovníků obecního úřadu a sociální služby domov se zvláštním režimem. Uvedený případ se stal základem nové úrovně spolupráce v podobě vzniku „kolegia sociálních pracovníků“. Autoři příspěvku považují vzájemně nastavenou efektivní spolupráci dvou subjektů zřizovaných veřejnosprávními institucemi za příklad dobré praxe.

*Text: Ing. Daniela Lusková, MPA,
Domov u Biřičky, příspěvková organizace
Královéhradeckého kraje,
dluskova@ddhk.cz*

*PhDr. Marek Šimůnek, MBA,
Magistrát města Hradec Králové, odbor
sociálních věcí a zdravotnictví, marek.
simunek@mmhk.cz*

Jedním z důležitých témat rozvoje sociální práce je nepochybně dlouhodobá vize zvyšování její prestiže, k níž přispívá každodenní činnost sociálních pracovníků a zviditelňování příkladů dobré praxe mezi odbornou i širokou veřejností. Následující kazuistika je střípkem v mozaice řady náročných případů, kdy sociální pracovníci obce řešili situaci ohroženého klienta ve spolupráci s místním poskytovatelem sociálních služeb. Jde mimo jiné o konkrétní naplňování opatření aktuálního střednědobého plánu rozvoje sociálních a souvisejících služeb města Hradec Králové na období 2016–2018 (*Posílit roli sociálních pracovníků magistrátu města v koordinaci služeb na území obce s rozšířenou působností*). Dále uvedený případ stál navíc na počátku nové, vyšší úrovně úzké spolupráce sociálních pracovníků obecního úřadu a významného poskytovatele sociálních služeb na území města – královéhradeckého Domova u Biřičky, jehož zřizovatelem je Královéhradecký kraj.

KAZUISTIKA

S panem Novotným (jméno klienta bylo pro účely tohoto textu změněno) byla za standardních podmínek uzavřena smlouva o poskytování sociální služby domov se zvláštním režimem. Prakticky hned první den pobytu klient začal vyjadřovat opakovaný nesouhlas s pobytem, opouštěl zařízení, neboť byl i přes svá zdravotní omezení schopen překonat

zabezpečený vstup a bezpečnostní sledování a odmítal se vrátit; navíc se stupňovala jeho agresivita. Vzhledem k tomu, že klient byl svéprávný, nebylo jednání vyhodnoceno jako vážně míněný nesouhlas a poskytovatel sociální služby postupoval s ohledem na právo pana Novotného rozhodnout o řešení, nebo neřešení jeho nepříznivé situace.¹

Následující kazuistika je střípkem v mozaice řady náročných případů, kdy sociální pracovníci obce řešili situaci ohroženého klienta...

Několik dnů poskytovatel zajišťoval činnosti sociální služby velmi široce s ohledem na klientův adaptační proces, poté vyjednával s klientem a jeho rodinou o ukončení služby a oznámil jí termín ukončení služby po vůli pana Novotného. Sociální služba byla ukončena na přání klienta, ten se však ocitl v reálném ohrožení, neboť nebylo zřejmé jeho sociálně-zdravotní zabezpečení po ukončení pobytu v zařízení. Proto poskytovatel sociální služby, tak jak mu ukládá zákon,

s předstihem oznámil ukončení smlouvy také Magistrátu města Hradec Králové. Syn pana Novotného na společném jednání s vedením domova uvedl, že péči o otce není rodina schopna zabezpečit a že má služba, kterou nyní otec využívá, povinnost se o něj postarat. Vypjaté jednání bylo ukončeno afektivním projevem syna pana Novotného, jenž následně podal na postup jednání vedení sociální služby oficiální stížnost zřizovateli. Poukázal v ní mimo jiné na neprofesionální postup poskytovatele sociální služby a dále na skutečnost, že „...zdravotní dokumentace a lékařské zprávy specialistů jsou zřejmě k ničemu, protože i vážně nemocný člověk si může svobodně rozhodovat o tom, co je pro něj nejlepší“. Již v průběhu poskytování sociální služby sociální pracovníci domova se zvláštním režimem kontaktovali sociální pracovníky místně příslušného obecního úřadu s cílem konzultovat případ a nalézt možnosti spolupráce v rámci sociální práce včetně využití vhodných terénních služeb v přirozeném domácím prostředí klienta.

V den avizovaného ukončení sociální služby pana Novotného se nikdo z rodiny nedostavil, aby jej doprovodil do místa bydliště, proto se tohoto úkolu ujali přítomní sociální pracovníci obecního úřadu, kteří zajistili odvoz pana Novotného domů, tedy na adresu jeho trvalého pobytu – místa, které před několika málo dny opustil – a doprovodili jej před dveře jeho bytu. Průběžně se přitom mnohokrát a bezvýsledně snažili kontaktovat rodinu, neboť klient neměl k dispozici klíče od svého bytu. Vzhledem k tomu, že klient nadále trval na tom, že chce „domů“, byli sociální pracovníci připraveni na zprístupnění bytu (který již několik měsíců vlastnily děti pana Novotného) prostřednictvím zámečníka. Domov se zvláštním režimem vybavil klienta potravinami a teplou stravou na celý den, připravil pro něj také lůžkoviny, neboť nebylo zřejmé, jak se zachová rodina a jaké varianty řešení budou nuceni sociální pracovníci magistrátu využít. Ředitelka domova zároveň informovala sociální pracovníky, že pro pana Novotného bude po dobu 14 dnů rezervováno lůžko, kdyby změnil svůj postoj a pobytového zařízení chtěl využít.

¹ § 91b z. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

(1) V případě, kdy osoba, která není schopna vypovědět smlouvu o poskytování pobytové sociální služby, projeví vážně míněný nesouhlas s poskytováním pobytové sociální služby, je poskytovatel sociální služby povinen oznámit tuto skutečnost ve lhůtě 24 hodin soudu, v jehož obvodu je zařízení sociálních služeb, ve kterém se tato osoba nachází.

www.apicz.com

Automobily bez bariér.

- Bezbariérová vozidla pro převoz jednoho, nebo více vozíčkářů najednou
- Zvedací a nájzdové rampy
- Nástupní schůdky
- Úpravy sedadel
- Ruční ovládání pedálů

API CZ s.r.o. | Slapy 136 | CZ-391 76 Slapy u Tábora
T: +420 606 070 992 | E: info@apicz.com

Po mnohočetných marných pokusech se konečně podařilo navázat telefonický kontakt s nejmladší dcerou pana Novotného, která sdělila, že její bratr zajistil výměnu zámkové vložky u dveří do bytu, že nové klíče nemá a že z časových důvodů bohužel nemůže přijet. Popřela, že by vůbec věděla o propuštění otce z rezidenčního zařízení. Přivolaný zámečnický současně konstatoval, že jeho zásah zásadně znehodnotí vstupní dveře, čímž vznikne významná škoda na majetku. Sociální pracovníci tak seznámili dceru s variantním řešením, že otcí bude neprodleně zprostředkována služba místního denního centra provozovaného poskytovatelem azylového bydlení, kde jej bude moci rodina kontaktovat. Na tuto zprávu dcera reagovala změnou postoje. Ptala se, zda sociální pracovnice myslí vážně informaci, že by byl její otec umístěn do azylového zařízení, nikoliv zpět do domova se zvláštním režimem. Když jí byl záměr sociální pracovnice potvrzen, vzpomněla si, že by klíče mohla přece jen mít a pokusí se je najít. Klíče skutečně našla a po několika hodinách čekání před bytem nakonec dorazila a byt zpřístupnila. Klient byl následně předán do péče rodiny, vybaven stravou na celý den a léky na několik dní dopředu. Dcera převzala za otce zodpovědnost a přislíbila, že mu zajistí opětovné poskytování terénní pečovatelské služby. Ostatní děti na desítky nepřijatých hovorů nereagovaly.

INZERCE

Po třech dnech požádal syn pana Novotného písemně odbor sociálních věcí a zdravotnictví magistrátu města o podepsání nové smlouvy o pobytové sociální službě dle § 91a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění.² Po prověření všech zákonných podmínek bylo odborem sociálních věcí a zdravotnictví konstatováno, že situace klienta je řešitelná prostřednictvím sítě sociálních služeb v místě bydliště klienta a nejsou dosud naplněny podmínky pro toto krajní řešení. Rodině bylo doporučeno rozšíření pečovatelské služby a současně i zajištění tísňové péče, což bylo úspěšně realizováno. Sociální pracovníci obecního úřadu v současné době provádějí pravidelná šetření v místě bydliště klienta a komunikují o aktuální situaci klienta s terénní

pečovatelskou službou. V současné době je klient stabilizován ve své domácnosti, s ohledem na jeho zhoršující se zdravotní stav je však pravděpodobné, že bude jeho případ v budoucnu opětovně řešen ve spolupráci se službou domova pro seniory, resp. domova se zvláštním režimem, který je na tuto potřebu připraven pružně reagovat.

KOLEGIUM SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ

Případ pana Novotného se stal zárodkem vzniku úzké systémové spolupráce sociálních pracovníků odboru sociálních věcí a zdravotnictví Magistrátu města Hradec Králové a sociálních pracovníků Domova u Biřičky, která byla formalizována do podoby „kolegia sociálních pracovníků“. Kolegium zaštitěné autory tohoto příspěvku si klade ve svém statutu za cíl realizovat vzájemnou spolupráci a koordinaci svých činností při zajištění potřebné pomoci a podpory klientům – žadatelům o poskytnutí pobytové sociální služby domov pro seniory nebo domov se zvláštním režimem v zařízení Domov u Biřičky, u kterých ještě nebyly splněny podmínky pro jejich poskytnutí, ale je zřejmé, že jsou v nepříznivé sociální situaci a potřebují pomoc a podporu prostřednictvím sociální práce při zajištění terénních sociálních služeb a koordinací všech aktivit, aby nebyly ohroženy sociálním vyloučením, případně ohroženy na životě nebo vážně na zdraví. Dále se kolegium zaměřuje na zajištění potřebné pomoci a na podporu klientů sociální práce, kteří jsou v péči sociálních pracovníků obecního úřadu, přičemž z nepříznivé sociální situace klientů již vyplývá potřeba zajištění pobytové sociální služby domov pro seniory nebo domov se zvláštním režimem. Kolegium se schází dle potřeby (přibližně čtyřikrát až šestkrát do roka); koordinaci setkání včetně zhotovení zápisů z jednání zajišťuje odbor sociálních věcí a zdravotnictví Magistrátu města Hradec Králové. Faktickou náplní činnosti kolegia je realizace sociální práce včetně depistáže.

Autoři příspěvku považují vzájemně nastavenou efektivní spolupráci obou subjektů zřizovaných veřejnosprávními institucemi za příklad dobré praxe. ■

² § 91a z. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

(1) Opatrovník nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností, postupuje-li podle § 91 odst. 6, může za osobu, která s uzavřením smlouvy o poskytování pobytové sociální služby v zařízení sociálních služeb neprojevila souhlas, uzavřít takovou smlouvu a její změny pouze v případě, že

a) neposkytnutí okamžité pomoci při řešení nepříznivé sociální situace by v důsledku oslabení nebo ztráty schopnosti z důvodu nepříznivého zdravotního stavu způsobeného duševní poruchou ohrozilo její život nebo by jí hrozilo vážné poškození zdraví anebo by totéž hrozilo osobám v jejím okolí a
b) nezbytnou podporu a pomoc jí nelze zajistit mírnějším a méně omezujícím opatřením.

Dlouhodobá zdravotně-sociální péče o seniory v kontextu využití institutu dříve vysloveného přání

V důsledku demografických změn vzrůstá počet osob, které potřebují dlouhodobou péči. Tímto pojmem se zpravidla označuje komplex služeb, které potřebují osoby s dlouhodobě omezenou soběstačností. Dle OECD (Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj, Organization for Economic Co-operation and Development, 2005) je dlouhodobá péče definována jako nabídka služeb zdravotních, sociálních a jejich kombinací pro osoby se sníženou soběstačností závislé na cizí pomoci. Jde o péči poskytovanou lidem, kteří potřebují pomoc a péči při každodenních sebeobslužných aktivitách pro zajištění důstojného života.

Text: doc. PhDr. Marie Macková, Ph.D.,
MPSV ČR

Dlouhodobá péče může být poskytována neformálně (prostřednictvím rodiny, přátel nebo sousedů), nebo formálně (prostřednictvím zdravotních nebo sociálních služeb). V praxi se velmi často užívá tzv. sdílená péče, kdy osoba s omezenou soběstačností zůstává ve svém domácím prostředí a na péči se podílí rodina společně s formálními institucemi. Laická péče se tak prolíná s odbornou, vzájemně se doplňují a podporují.

Model sdílené péče vyžaduje efektivní koordinaci služeb, při níž má v zahraničí nezastupitelné místo právě sociální pracovník. Koordinace je důležitá zejména v domácím prostředí, kde působí více poskytovatelů služeb, které je nutno vzájemně informovat a zajistit jejich plynulou návaznost.

Typ péče by měl být vždy plánován s ohledem na potřeby a přání klienta. Pokud však klient již není schopen svá přání vyjádřit, může být obtížné nalézt optimální typ péče. Sociálním pracovníkům může při zjišťování a následném uspokojování potřeb jejich klientů v dlouhodobé péči napomoci institut dříve vyslovených přání. Jedná se o institut, který byl v posledních letech v české společnosti často předmětem diskuzí. Dříve vyslovená přání (living will, Patientenverfügung) lze uplatnit v situacích, kdy již klient není schopen sám osobně sdělit svá přání ohledně péče o svoji osobu. (Haškovcová, 2007).

Dříve vyslovená přání umožňují, aby klient předem, při plném vědomí, dokud je schopen se vědomě rozhodnout a vyjádřit, učinil písemná opatření týkající se jeho léčby a popř. procesu umírání. V takovém dokumentu autor písemně stanoví, jaké zákroky odmítá v případech, že by

utrpěl smrtelný úraz či onemocněl nevyléčitelnou nemocí. Zároveň se může vyjádřit i k typu péče, jaký by upřednostňoval. Dříve vyslovená přání nelze aplikovat u nezletilých osob nebo osob nezpůsobilých k právním úkonům.

Od 1. 4. 2012 nabyl účinnosti zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování. Jeho součástí jsou i dříve vyslovená přání: „Část čtvrtá – Postavení pacienta a jiných osob v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb (strana 4752 Sbírky zákonů č. 372 / 2011 částka 131) – § 36 – Dříve vyslovená přání:

„(1) Pacient může pro případ, kdy by se dostal do takového zdravotního stavu, ve kterém nebude schopen vyslovit souhlas nebo nesouhlas s poskytnutím zdravotních služeb a způsobem jejich poskytnutí, tento souhlas nebo nesouhlas předem vyslovit (dále jen „dříve vyslovené přání“).

(2) Poskytovatel bude brát zřetel na dříve vyslovené přání pacienta, má-li ho k dispozici, a to za podmínky, že v době poskytování zdravotních služeb nastala předvídatelná situace, k níž se dříve vyslovené přání vztahuje, a pacient je v takovém zdravotním stavu, kdy není schopen vyslovit nový souhlas nebo nesouhlas. Bude respektováno jen takové dříve vyslovené přání, které bylo učiněno na základě písemného poučení pacienta o důsledcích jeho rozhodnutí, a to lékařem v oboru všeobecné praktické lékařství, u něhož je pacient registrován, nebo jiným ošetřujícím lékařem v oboru zdravotní péče, s nímž dříve vyslovené přání souvisí.

(3) Dříve vyslovené přání musí mít písemnou formu a musí být opatřeno úředně ověřeným podpisem pacienta. Součástí dříve vysloveného přání je písemné poučení podle odstavce 2.

(4) Pacient může učinit dříve vyslovené přání též při přijetí do péče poskytovatelem nebo kdykoliv v průběhu hospitalizace, a to pro poskytování zdravotních služeb zajišťovaných tímto poskytovatelem. Takto vyslovené přání se zaznamená do zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi; záznam podepíše pacient, zdravotnický pracovník a svědek; v tomto případě se nepostupuje podle odstavce 3.

(5) Dříve vyslovené přání

a) není třeba respektovat, pokud od doby jeho vyslovení došlo v poskytování zdravotních služeb, k nimž se toto přání vztahuje, k takovému vývoji, že lze důvodně předpokládat, že by pacient vyslovil souhlas s jejich poskytnutím; rozhodnutí o nerespektování dříve vysloveného přání pacienta a důvody, které k němu vedly, se zaznamenají do zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi;

b) nelze respektovat, pokud nabádá k takovým postupům, jejichž výsledkem je aktivní způsobení smrti;

c) nelze respektovat, pokud by jeho splnění mohlo ohrozit jiné osoby;

d) nelze respektovat, pokud byly v době, kdy poskytovatel neměl k dispozici dříve vyslovené přání, započaty takové zdravotní výkony, jejichž přerušení by vedlo k aktivnímu způsobení smrti.

(6) Dříve vyslovené přání nelze uplatnit, jde-li o nezletilé pacienty nebo pacienty zbavené způsobilosti k právním úkonům.“ (Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, 2012)

Domnívám se, že několik částí zákona je problematických, a ráda bych se nad nimi zamyslela z pohledu sociálního pracovníka.

- Problematickým místem je z mého pohledu absence sankcí za nerespektování dříve vyslovených přání a sankce za respektování neplatných dříve vyslovených přání. Řešením by mohla být pokuta ze strany registrujícího orgánu, sankce profesní komory nebo ukotvení sankce v občanském zákoníku.
- Dalším problematickým místem je samotné povědomí veřejnosti o tomto dokumentu. Například skotský výzkum (Foy et al, 2007) upozorňuje, že řada lidí nemá o možnosti sepsání dříve vyslovených přání ani tušení nebo tomuto dokumentu nerozumí. Silvera (2010) uvádí, že více než jedna čtvrtina amerických seniorů potřebuje ke konci života uplatnit dříve vyslovená přání, ovšem jen zlomek z nich má tento dokument sepsán.

Začátkem srpna 2017 jsem provedla mini anketu mezi klienty léčebny pro dlouhodobě nemocné. Ani jeden netušil, že může sepsat dříve vyslovená přání. Přitom řada z nich měla poměrně jasnou

představu o své budoucí léčbě a péči, o tom co chtějí a nechťejí. *Vidím zde prostor pro výkon sociální práce, kdy sociální pracovník může klienty o této možnosti informovat a může dělat posléze prostředníka i mezi klientem, lékařem a případně i rodinou.*

V případě, že jsou klienti na tento dokument upozorněni, preferují konzultaci s lékařem. Ovšem zde je další riziko. Řada lékařů se s tímto dokumentem neztotožňuje. „Living will je vágní obecný dokument, ale každý případ je velmi specifický“ (Sabatino, 2010, s. 19).

V českém prostředí je silně zakořeněný zvyk často respektovat přání rodiny, přestože tento postup nemá žádné legislativní opodstatnění. Právě naopak. Díky uzákonění dříve vyslovených přání může docházet k situacím, kdy klient prodiskutuje svá dříve vyslovená přání se svým ošetřujícím lékařem a neseznámí se svým rozhodnutím rodinu. Ta se potom může cítit zaskočena a podvedena, jak opět upozorňují zahraniční zkušenosti (Messinger, Raport, 2009).

Institut dříve vyslovených přání je uplatňován zejména v situacích, kdy je klient terminálně nemocný nebo je v permanentním vegetativním stavu. Ovšem kdo je terminálně nemocný? Obvykle je takto vnímán klient, který trpí nevléčitelným onemocněním a smrt může nastat v poměrně krátkém časovém údobí. A zde nastává problém zejména s osobami v seniorském věku. U řady seniorů lze jen s obtížemi určit okamžik blížící se smrti. Na jedné straně tak může docházet k situacím, kdy klient bude mít sepsaná dříve vyslovená přání, ale ta nebudou respektována, protože ošetřující lékaři nebudou daného klienta považovat za klienta v terminálním stádiu. Na druhou stranu může docházet k situacím, kdy klient senior bude považován za terminálně nemocného a jeho dříve vyslovená přání budou respektována, přestože ve skutečnosti u něho o terminální stav nepůjde. Příkladem může být klient trpící demencí (Messinger, Raport, 2009).

Pouze budoucnost nám ukáže, zda se při uplatňování dříve vyslovených přání budeme v českém prostředí potýkat s obdobnými problematickými situacemi jako v zahraničí. Každopádně je to pro naši společnost krok kupředu a sociální

pracovníci mohou sehrát důležitou roli při šíření povědomí o této možnosti, jež zvyšuje autonomii seniorů v oblasti léčby a péče. Lidé mohou zcela dobrovolně rozhodovat o své budoucnosti a institut dříve vyslovených přání tak završil odklon od tak zvaného paternalistického přístupu, kdy je klient vnímán spíše jako pasivní příjemce péče státu, nikoli jako osoba samostatně rozhodující o své léčbě a péči.

Literatura:

1. FOY, J. et al. *Advance statements: survey of patients views and understanding. The Psychiatrist. ISSN 1758-3217. 2007, roč. 31, č. 9, s. 339-341.*
2. HAŠKOVCOVÁ, H. *Thanatologie. Nauka o umírání a smrti. 2. přepracované vydání. Praha: Galén, 2007. 199 s. ISBN 978-80-7262-471-3.*
3. MESSINGER – RAPPORT, B. J. et al. *Advance care planning: Beyond the living will. Cleveland Clinic Journal of Medicine. ISSN 0891-1150. 2009, roč. 76, č. 5, s. 276-285.*
4. SABATIONO, CH., P. *The Evaluation of Health Care Advance Planning Law and Policy. The Milbank Quarterly. ISSN 1468-0009. 2010, roč. 88, č. 2, s. 211-239.*
5. SILVEIRA, M., J., LANGA, K., M. *Advance Directives and Outcomes of Surrogate Decision Making before Death. The New England Journal of Medicine. ISSN 0096-6762. 2010, roč. 362, č. 13, s. 1211-1218.*
6. OECD. *Long term care for older people. Paris, 2005.*
7. *Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách) – konsolidované znění. [online]. [cit.2018/07/07]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-372#cast4>*

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Článek byl vydán v rámci projektu MPSV – „Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce II“; reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_017/0003751, financovaného z prostředků Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost a státního rozpočtu České republiky.

Plán odborných konferencí APSS ČR 2018

X. výroční kongres poskytovatelů sociálních služeb, 11.–12. 10. 2018, Tábor
Konference Alternativní a augmentativní komunikace, 16. 10. 2018, Praha
VIII. mezinárodní teatroterapeutická konference, 31. 10. 2018, Olomouc

Bližší informace sledujte na www.apsscr.cz, menu „Konference & Kongresy & Semináře“ a na www.facebook.com/Socialnisluzby

Individuální plán ochrany dítěte

Dotaz:

Jak postupovat v případě, že pověřená osoba nemá při uzavírání dohody o výkonu pěstounské péče k dispozici individuální plán ochrany dítěte či tento plán není aktualizován nejen dle zákonných lhůt, ale nereaguje ani na potřeby dítěte?

Osoby pověřené podle § 48 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, uzavírají podle § 47b dohody o výkonu pěstounské péče a poskytují osobě pečující, s níž uzavřely dohodu o výkonu pěstounské péče, výchovnou a poradenskou péči při výkonu pěstounské péče a sledují výkon pěstounské péče. Dohoda je zpravidla vypracována v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte (dále též jen „IPOD“) zpracovaným místně příslušným městským úřadem (magistrátem). V náhradní rodinné péči tedy na IPOD navazuje také obsah dohody o výkonu pěstounské péče, v níž by měly být specifikovány služby poskytované rodině tak, aby odpovídaly naplňování potřeb svěřeného dítěte (například specifikace cílů průběžného vzdělávání, forma a podoba poskytované neúčelové odlehčovací péče a další volitelné služby, například pomoc s přípravou dítěte do školy). V praxi se však setkávají pověřené osoby s tím, že IPOD není vypracován, není aktualizován, přestože se jedná o zákonnou povinnost OSPOD vycházející z § 10 zákona č. 359/1999, o sociálně-právní ochraně dětí, kde je jasně vyjádřena nutnost zpracovat na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny individuální plán ochrany dítěte, a to v součinnosti s rodiči nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte a za účasti odborníků, kteří se podílejí na řešení problému dítěte a jeho rodiny.

Odpověď Jany Hanzlíkové, náměstkyně pro řízení sekce správních činností a sociální politiky, MPSV

Dohody o výkonu pěstounské péče jsou upraveny v § 47b a násl. zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZSPOD“). Podle § 47b odst. 3 ZSPOD musí být dohoda o výkonu pěstounské péče uzavřena s osobou pečující či osobou v evidenci v souladu se soudním rozhodnutím o svěřením dítěte do péče osoby pečující či osoby v evidenci a s individuálním plánem ochrany dítěte, pokud již byl zpracován. Přihlíží se k individuálním potřebám a zájmům dítěte a zájmům a potřebám osoby pečující či osoby v evidenci, pokud jsou spojeny s výkonem pěstounské péče o svěřené dítě. Individuální plán ochrany dítěte by měl být místně příslušným OSPOD vypracován na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, měly by v něm být vymezeny příčiny ohrožení dítěte, opatření k zajištění ochrany dítěte, k poskytnutí pomoci rodině dítěte (a to i případně rodině náhradní), měl by být určen časový plán pro provádění těch-

to opatření, případně rozebrány různé varianty řešení situace, a to ve spolupráci s rodiči či jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, samotným dítětem a případně odborníky, kteří se na řešení problému dítěte a jeho rodiny podílejí.

Podle § 10 odst. 5 písm. b) a c) ZSPOD se individuální plán ochrany dítěte zpracovává od počátku poskytování sociálně-právní ochrany, nejpozději do 1 měsíce od zařazení dítěte do evidence obecního úřadu obce s rozšířenou působností, a pravidelně se aktualizuje, a to také v případě svěřením dítěte do náhradní péče.

Je tedy zřejmé, že je-li dítě svěřeno do péče osoby pečující nebo osoby v evidenci (ve smyslu § 4a bod b) a c) ZSPOD), musí být individuální plán ochrany dítěte již zpracován a může dojít k jeho aktualizaci, případně musí být zpracován do 1 měsíce, pokud by teprve svěřením do péče osoby pečující či v evidenci došlo k zařazení dítěte do evidence OSPOD, což si lze představit v některých případech svěřením do péče či přechodné pěstounské péče předběžným opatřením dle § 452 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů. MPSV metodicky vede obecní úřady obcí s rozšířenou působností, aby v rámci spolupráce s doprovázejícími organizacemi individuální plány ochrany dětí poskytovaly. Pokud OSPOD nekoná dle uvedených zákonných zásad ohledně zpracování a aktualizace individuálního plánu ochrany dítěte, a to ani po urgenci pověřené osoby, která na základě indivi-

duálního plánu nastavuje dohodu o výkonu pěstounské péče dle § 47b ZSPOD, lze se obrátit se stížností na postup OSPOD na nadřízeného (vedoucího odboru či tajemníka úřadu) dle § 175 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění. Stížnost musí být vyřízena do 60 dnů ode dne jejího doručení orgánu příslušnému k jejímu vyřízení. O vyřízení stížnosti musí být stěžovatel v této lhůtě vyrozuměn; lhůtu lze překročit jen tehdy, nelze-li v jejím průběhu zajistit podklady potřebné pro vyřízení stížnosti. Byla-li stížnost shledána důvodnou nebo částečně důvodnou, je správní orgán povinen bezodkladně učinit nezbytná opatření k nápravě. O výsledku šetření a opatřeních přijatých k nápravě se učiní záznam do spisu. Stěžovatel bude vyrozuměn jen tehdy, jestliže o to požádal. Má-li stěžovatel za to, že stížnost, kterou podal u příslušného správního orgánu, nebyla řádně vyřízena, může požádat nadřízený správní orgán (krajský úřad), aby přešetřil způsob vyřízení stížnosti. Současně je třeba uvést, že situace, kdy individuální plán ochrany dítěte není zpracován či není aktualizován, nemůže být důvodem pro neuzavření dohody o výkonu pěstounské péče dle § 47b ZSPOD. Pověřená osoba musí v takovém případě vycházet z jiných podkladů, které má k dispozici, zejména ze soudního rozhodnutí a pohovoru s osobou pečující nebo osobou v evidenci a svěřeným dítětem, a musí důrazně žádat o zaslání individuálního plánu ochrany dítěte příslušný OSPOD. ■

Vysoká škola politická a sociální v Praze (1945–1949)

Historie české sociální práce nabízí pro badatele mnoho zajímavých témat s bohatými archivními prameny, neboť se dosud stále nachází ve fázi zkoumání, mapování a objevování. Její dílčí témata jsou velmi přínosná zvláště pro uchopení geneze samotné profese sociální práce a zároveň jsou schopná aktuálně reagovat na současnou reflexi praxe tohoto oboru. Cílem tohoto příspěvku je formou historického výzkumu popsat vznik, studium a zánik první vysoké školy na českém území, zasazené do poválečného vzdělávacího systému, jejímž posláním bylo vychovávat a vzdělávat sociální pracovníce pro výkon jejich profese.

Text: Bc. Monika Pailová,
koordinátorka grantového programu
NF Český rozhlas a absolventka katedry
sociální práce FF UK v Praze

Česká sociální práce, a související kvalifikační vzdělávání, prošla v minulosti trnitou cestou, aby si vybojovala právoplatné místo a uznání v řadách laických i odborných. A právě tuto změnu přinesl počátek 20. století, kdy do veřejného prostoru přichází snaha a píle českých sociálních pracovníků o vymezení, definování a především uznání sociální práce vůči profesím s delší tradicí.¹ Toto úsilí bylo v období druhé světové války značně oslabeno, neboť několik významných českých sociálních pracovníků emigrovalo do zahraničí, některé další byly perzekvovány a následně internovány v koncentračních táborech. Blížící se konec 2. světové války s sebou přinášel nové potřeby a úkoly, na které bylo třeba nejen ze strany státu odpovídajícím způsobem reagovat. Jednou z těchto potřeb bylo vybudování odborného a kvalitního vysokoškolského vzdělávání, které by současně reagovalo na požadavky sociální péče. To měla mj. zajistit v roce 1945 nově vzniklá *Vysoká škola politická a sociální*, jejímž cílem bylo vychovat plně kvalifikované sociální pracovníky. Svými učebními plány a osnovami, včetně praxí na tzv. sociálních klinikách, měla navazovat na předválečné úsilí o rozvoj a profesionalizaci oboru sociální práce.

ZŘÍZENÍ VYSOKÉ ŠKOLY POLITICKÉ A SOCIÁLNÍ A STUDIUM NA SOCIÁLNÍ FAKULTĚ

Vysoká škola politická a sociální v Praze byla slavnostně otevřena v únoru roku 1946 a v témže roce byla zahájena i výuka. Dětila se na tři fakulty – novinářskou, sociální a politickou. Své sídlo měly v Lobkovickém paláci na Malé Straně, ve Vlašské ulici č. p. 347/19. Výběr vhodných prostor byl v poválečném Československu značně omezený a dnes se může jevit jako úsměvný, neboť výuka probíhala v pro-

celkem čtyři semestry a mohli nastoupit přímo do pátého semestru. Absolventům ze zaniklé Vyšší školy sociální péče v Praze (předchůdkyně) byly uznány semestry dva⁴. Posláním VŠPS byla výchova a vzdělávání profesionálních úředníků, novinářů a sociálních pracovníků pro státní sféru. Do té doby nebylo možné studovat tyto obory samostatně na žádné z dosud existujících vysokých škol.⁵ Autory původní koncepce VŠPS, která spojovala politické a sociální vzdělávání, byli sociologové pod vedením Otakara Machotky a Zdeňka Ulricha.

VŠPS měla, vyjma své pedagogické a vědecké činnosti, další dílčí úkol, a tím byla poradní funkce. Měla dávat dobrozdání Národnímu shromáždění a vládě, čímž si škola vysloužila mimořádné postavení. I proto se vedení školy rozhodlo, že pedagogický sbor nebude tvořen pouze habilitovanými akademiky, nýbrž bude zastoupen i lidmi z praxe, kteří se významně uplatnili v politickém, sociálním či novinářském životě.

VŠPS měla, vyjma své pedagogické a vědecké činnosti, další dílčí úkol, a tím byla poradní funkce. Měla dávat dobrozdání Národnímu shromáždění a vládě, čímž si škola vysloužila mimořádné postavení.

půjčených sálech kina Arbes na Smíchově a Na Knížecí či v divadelních prostorách Malostranské besedy. V neposlední řadě bylo pro posluchače sociální fakulty využíváno také vytápěné hlediště cirkusu Letná.

Na koncipování vzdělávacího programu se aktivně podílela OSP² a SSSP³. Jedním z jejich dílčích úspěchů byla dohoda o započtení předchozího studia. Absolventům, kteří vystudovali sociální práci na jedné z vyšších odborných škol – a to z Masarykovy státní školy zdravotní a sociální péče, byly do studia na VŠPS uznány

Děkanát sociální fakulty v čele s profesorským sborem měl do velké míry omezenou samosprávu. O zásadních úkonech, jako bylo vydávání studijních a zkušebních řádů, ani o zdánlivě obyčejných záležitostech (například vstup posluchaček na závodní praxi) si nemohlo rozhodovat samo. Téměř většina úkonů spojená se studiem byla vázána na rozhodnutí a souhlas jednotlivých ministerstev (nejčastěji však Ministerstva školství a osvěty, příp. Ministerstva sociální péče). O integraci politické spolupráce mezi VŠPS a Národní frontou svědčil mj. i fakt, jakým

¹ KODYMOVÁ, Pavla. *Historie české sociální práce v letech 1918–1948*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2013, s. 73.

² OSP – Organizace sociálních pracovníků byl profesní spolek, který vznikl roku 1929 z Organizace absolventek VŠSP, který podléhal tehdejší Vyšší škole sociální péče v Praze.

³ SSSP – Svaz spolků sociálních pracovníků v ČSR byl založen ve 30. letech a jejich hlavním cílem byla podpora vyššího vzdělávání sociálních pracovníků.

⁴ DEVÁTÁ, Markéta: *Vysoká škola politická a sociální v systému národní fronty*, pp. 52–63. In *Východočeské listy historické* 27.

FF Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2010, s. 4.

⁵ KNOTKOVÁ, Veronika. *Vysoká škola politická a sociální v Praze 1945–1949*. In: *Pražský sborník historický XLIII*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, Scriptorium, s. 7.

Smyslem psychotechnické zkoušky bylo zjištění inteligenčního kvocientu a následné složení zkoušek z vybraných předmětů na konci semestru.

způsobem byl vybírán a tvořen pedagogický sbor. Školní řád totiž umožňoval přijmout do sboru učitele bez ohledu na jeho odpovídající akademické vzdělání a udělovat profesury „vynikajícím odborníkům z praxe“. Jednalo se tak o úplně odlišný a nový postup vysokoškolských předpisů pro jmenování profesorů, který vycházel ze vzájemné politické dohody.⁷ Dalším důkazem této politické spolupráce bylo přijímání studentů bez povinnosti úspěšně složit maturitu, a to na základě tzv. psychotechnické zkoušky. Tento postup umožňoval snížení nároků na zájemce o studium s odvoláním na Košický vládní program a byl prosazen KSČ s jasným cílem změnit a ovlivnit politickou a sociální strukturu studentstva, a tím si zajistit svou moc.⁸ Smyslem psychotechnické zkoušky bylo zjištění inteligenčního kvocientu a následné složení zkoušek z vybraných předmětů na konci semestru. Samotné studium na sociální fakultě VŠPS se dělilo do tzv. dvouročí (dvouletý studijní cyklus). Po připojení Masarykovy státní školy zdravotní a sociální péče byly vytvořeny dva typy akademického studia – sociální a sociálně-zdravotní. Vyučovaná studijní látka, přednášená na VŠPS, byla rozčleněna podle příbuznosti jednotlivých disciplín do skupin. Každé dvouročí studentky zakončovaly státní zkouškou. Posluchačky prvního dvouročí, tedy sociální akademie (dnešní bakalářské studium), měly získávat znalosti především všeobecného rázu a takové teoretické znalosti a schopnosti, aby mohly absolvovat po-

třebnou praxi na sociálních klinikách, která začínala pátým semestrem (na žádost Dr. Krakešové). Závěrečná státní zkouška ze sociální akademie se skládala z písemné a ústní zkoušky z těchto skupin: sociologie, psychologie a psychopatologie, preventivní a sociální lékařství, sociální zákonodárství. Ze čtyřletého vysokoškolského studia (dnešního magisterského studia) se druhá státní zkouška skládala z předmětů jako např.: pracovní právo, sociální administrativní a individuální sociální práce.⁹ Z jednotlivého dvouročí mohla posluchačka pokračovat do dvouročí druhého, avšak musela podstoupit postupové zkoušky.

SPOLEČENSKÝ KONTEXT ZALOŽENÍ VYSOKÉ ŠKOLY SOCIÁLNÍ V BRNĚ

Čtyřsemestrální akademické studium sociální práce nabízela také VŠPS na fakultě sociální – oddělení v Brně, založené pedagogy z Masarykovy univerzity v čele s Arnoštem Inocencem Bláhou, představitelem brněnské sociologie. Jejich původní úsilí směřovalo ke zřízení samostatné sociální fakulty pod Masarykovou univerzitou, tento návrh však nebyl přijat. Akademický senát VŠPS se tak rozhodl zřídit jakousi odnož sociální fakulty – Sociální oddělení v Brně – a nabízelo tak svým uchazečům pouze dvouleté vzdělání (dnešní bakalářské studium).

Dne 7. října roku 1946 se konala mimořádná plenární schůze brněnské pobočky VŠPS, na jejímž základě byla vydána zásadní rezoluce tehdejšího Spolku posluchačů VŠPS – sociálního oddělení v Brně, na níž se shodli údajně všichni posluchači spolku a ke které se přiklonili ostatní političtí zástupci z řad Národní fronty, Zemského národního výboru, Místního národního výboru, Revolučního odborového hnutí a Svazu vysokoškolského studentstva v Brně.¹⁰ Dvouleté akademické studium na brněnské pobočce se jevílo zástupcům Spolku posluchačů VŠPS (Brno) jako nevyhovující. Vysvětlení nachází v tvrzení, „že studium, vedoucí k prohloubení soci-

ální práce, vykonávané na vědecké bási, není myslitelné v kratším časovém rozpětí, v užší koncepci a menší důkladnosti než studium na ostatních vysokých školách.“¹¹

O zřízení nové sociální fakulty v Brně se vyjádřil počátkem ledna František Rouček, tehdejší rektor univerzity. V této korespondenci na základě „jednomyslného ustanovení“ akademického senátu VŠPS v Praze jasně doporučuje zřídit její odnož, tedy sociální fakultu v Brně, se zcela samostatným děkanem a profesorským sborem jako součást jediné celostátní VŠPS v Praze, nikoliv zřízení samostatné vysoké školy, o což brněnská pobočka tehdy usilovala. Toto řešení argumentuje Rouček s tím, že jedině to odpovídá přání všech tří zainteresovaných subjektů (VŠPS, její brněnské odnoži a Ministerstvu sociální péče).¹²

Proti zřízení samostatné vysoké školy se Rouček jasně vyjadřuje v dopise adresovaném Zdeňku Nejedlému, tehdejšímu ministru školství a osvěty. Do velké míry zde otevřeně uvádí kritický postoj akademického senátu VŠPS. Jako jeden z hlavních důvodů se jeví absence řádných interních profesorů, kteří by vyučovali na zamýšlené fakultě, a finanční zatížení státní pokladny. Dalším podstatným důvodem bylo podle rektora i dovolání se na vylučení postavení a jedinečnost VŠPS v rámci státu. Rouček ve své korespondenci navrhuje zřízení dalšího tzv. dvouročí vysokoškolského studia pouze tehdy, pokud by se našli relevantní vysokoškolské profesory.¹³ O měsíc později, dne 26. února, se kulturní výbor ÚNS jasně usnesl ve prospěch zřízení Vysoké školy sociální v Brně. Ta se konstitovala na podzim roku 1947 a svou výuku zahájila zimním semestrem akademického roku 1947/48.

ZÁNİK STUDIA V DŮSLEDKU PLÁNOVANÉ REFORMY 1948

Po únorovém převratu v roce 1948, kdy došlo k převzetí politické moci ve státě, si svou moc nechala KSČ legálně potvrdit v květnových volbách roku 1948, ve kterých bylo prakticky nemožné zvolit jinou politickou stranu. Na základě Gottwaldovy výzvy na tzv. táboru lidu ze dne 21. 2. 1948 začaly téměř ihned vznikat Akční výbory Národní fronty. Jejich cílem bylo

⁷ URBÁŠEK, Pavel a Pulec JIŘÍ. Vysokoškolský vzdělávací systém v letech 1945–1969. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 37.

⁸ Tamtéž, s. 37.

⁹ AHMP, f. Vysoká škola politická a sociální v Praze, zn. f. 1381, Sociální kliniky (1946–48), karton č. 12., Zpráva pro ministerstva o organizaci na sociální fakultě, s. 1.

¹⁰ Archiv hlavního města Prahy (dále jen AHMP), f. Vysoká škola politická a sociální v Praze, zn. f. 1381, k. 134, Spolek posluchačů fakulty sociální, osobní korespondence ze dne 8. 10. 1946 v Brně.

¹¹ AHMP, f. Vysoká škola politická a sociální v Praze, zn. f. 1381, k. 134, Spolek posluchačů fakulty sociální, Požadavky studentstva brněnské odbočky VŠPS s návrhem na rezoluci

pro kulturní výbor ÚNS a pro ministra školství a osvěty.

¹² AHMP, f. Vysoká škola politická a sociální v Praze, zn. f. 1381, k. 134, Spolek posluchačů fakulty sociální, osobní korespondence Františka Roučka ze dne 8. ledna 1947.

¹³ Tamtéž.

provést „očistu“ veřejného života od lidí zastávajících nekomunistické postoje. Tato očista se výrazně dotkla i vysokoškolského prostředí, včetně VŠPS, která se měla prostřednictvím akčních výborů zbavit všech „zrádců“ v řadách studentstva i pedagogů. Politická čistka se v první vlně dotkla pedagogického sboru. Jako první byl profesorské funkce ze sociální fakulty zproštěn Otakar Machotka za své údajné negativní a rasistické postoje a jejich šíření na přednáškách a ve svých publikacích. František Rouček, který paradoxně sám podepsal výnosy Akčních výborů Národní fronty, na svou funkci rezignoval a ještě téhož roku emigroval do zahraničí. Další vlnou očisty měly být tzv. studijní prověrky konané na VŠPS v lednu a únoru roku 1949, jejichž cílem byla změna stratifikace posluchačů a vyloučení tzv. „reakčních studentů“. Studenti museli od konce roku 1948 vyplňovat dotazníky, na jejichž základě je mohly tzv. očištění komise začít legálně prověřovat. Jejich „zásluhou“ odešlo 37 % všech studentů. Studium na VŠPS bylo v říjnu 1948 reformováno, přičemž autorem nové koncepce byli straníci a významní propagátoři KSČ – Ladislav Štoll a Jiří Hájek. Osnova výuky byla reformována v důsledku konsensuálně přijímané marxistické filosofie od dvouletého společného základu, teprve poté si studenti mohli vybrat odbornou specializaci. Samotná koncepce

vysokoškolského vzdělávání v oboru sociální práce byla zpochybněna a vyvrácena třídně orientovaným tvrzením, že „v novém socialistickém uspořádání nebudou existovat chudí lidé“¹⁴. Jedním z důvodů zrušení sociální fakulty tak mělo být údajné odchýlení od svého poslání. Posledním přeživším ročníkem pro studenty sociální práce byl akademický rok 1952/53. Po jeho skončení se na dlouhá desetiletí uzavřely brány odborného a profesionálního vzdělávání sociálních pracovníků v českých zemích.

Seznam zdrojů:

- KODYMOVÁ, Pavla. *Historie české sociální práce v letech 1918–1948*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2013, ISBN 978-80-246-2256-9.
- DEVÁTÁ, Markéta. *Vysoká škola politická a sociální v systému národní fronty*. Pp. 52–63. In *Východočeské listy historické 27*. FF Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové, 2010.
- KNOTKOVÁ, Veronika. *Vysoká škola politická a sociální v Praze 1945–1949*.

¹⁴ DEVÁTÁ, Markéta. *Kulturně-vědní politika KSČ a ideologizace společenských oborů v letech 1945–1960*. Praha, 2011. Dizertační práce. Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Katedra dějin a didaktiky dějepisu. Vedoucí práce Doc. PhDr. Alena Míšková, Ph.D., s. 84.

In: *Pražský sborník historický XLIII*. Praha: Archiv hlavního města Prahy, Scriptorium, 2015.

- URBÁŠEK, Pavel a PULEC Jiří. *Vysokoškolský vzdělávací systém v letech 1945–1969*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, ISBN 978-80-244-2979-3.
- Archiv Hl. m. Prahy, f. Vysoká škola politická a sociální v Praze, zn. fondu 1381, karton č. 12, *Sociální kliniky (1946/48)*
- AHMP Hl. m. Prahy, f. Vysoká škola politická a sociální v Praze, zn. f. 1381, k. 134, *Spolek posluchačů fakulty sociální*
- DEVÁTÁ, Markéta. *Kulturně-vědní politika KSČ a ideologizace společenských oborů v letech 1945–1960*. Praha, 2011. *Dizertační práce*. Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Katedra dějin a didaktiky dějepisu. Vedoucí práce Doc. PhDr. Alena Míšková, Ph.D. ■

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Článek byl vydán v rámci projektu MPSV – „Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce II“; reg. č. CZ.03.2.63/0.0/15_017/0003751, financovaného z prostředků Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost a státního rozpočtu České republiky.

Ohlédnutí za školami sociální práce

Jaké možnosti má sociální pracovník v oblasti vlastního osobního rozvoje, posílení kompetencí a ovlivňování profesionalizace výkonu sociální práce? Jednou z příležitostí je projekt realizovaný Ministerstvem práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) „Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce II“; běžně označovaný jako Profici II. Celý projekt je, tak jak jeho název napovídá, zaměřený na sociální pracovníky a jejich práci. V dubnu letošního roku se v rámci tohoto projektu uskutečnila v pořadí již čtvrtá Škola sociální práce, tentokrát zaměřená na specializace sociální práce a problematiku s tím související. A o čem tyto školy vlastně jsou? Co nám mohou nabídnout a jak nás mohou v naší práci posunout? Ráda se podělím o vlastní zkušenost a názor na celý projekt.

Text: Mgr. Markéta Vlková,
zástupce pro ředitele pro zdravotní úsek
a přímou péči, Domov Potoky, Chřibská

Jak bylo zmíněno již v úvodu, jedná se o projekt MPSV „Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce II“, jinak řečeno Profici II. Tomuto projektu předcházela „Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce I“ – Profici I, která zahájila boj za profesionalizaci

sociální práce a snahu o osvětu vůči široké veřejnosti. Snažíme se nebát se mluvit nahlas o tom, co všechno naše profese obnáší, kdo vlastně je sociální pracovník, jak široká škála profesních dovedností je pro kvalitní výkon sociální práce nezbytná a co potřebujeme v každodenní práci k tomu, abychom měli ze své práce dobrý pocit a nesměřovali k syndromu vyhoření, který řadu sociálních pracovníků velmi brzy odvádí z profese pryč.

O CO SE VLASTNĚ JEDNÁ

Školy sociální práce, ať už jarní, nebo podzimní, dávají vždy příležitost stovce sociálních pracovníků z celé republiky být součástí navrhování změn a mít možnost přispět k závěrům a výstupům jednotlivých úkolů a zadaných témat. Každá Škola sociální práce má své zaměření a z každé z nich jsou výstupy předávány MPSV. Já sama jsem měla možnost zúčastnit se celkem tří Škol sociální práce a mohu tak posoudit, zda se s výstupy skutečně pracuje, a mohu mluvit také o tom, jak se cítím já sama jako sociální pracovník, hrdě se hlásící ke své profesi.

Samotný průběh Školy sociální práce je zaměřený na předání nových informací a případně poznatků z praxe formou odborných přednášek. Odpolední část je pak každý den věnována zpracování zadaných témat ve skupinách. Jednotlivé skupiny jsou vedeny facilitátory, kteří se sociálními pracovníky ve svých skupinách zpracovávají zadané téma a tvoří společné výstupy. Debaty ve sku-

Samotný průběh Školy sociální práce je zaměřený na předání nových informací a případně poznatků z praxe formou odborných přednášek.

Odpolední část je pak každý den věnována zpracování zadaných témat ve skupinách.

pinách pod vedením facilitátorů bývájí mnohdy hodně dynamické, ale díky zkušenostem a odbornosti facilitátorů bývá dynamika skupiny vždy udržena na takové úrovni, aby bylo možno společně komunikovat, sdílet se a tvořit. Výstupy ze skupin jsou následně facilitátory společně zpracovány a účastníci mají možnost se se závěry seznámit a případně se k nim vyjádřit poslední den konference, který je věnován právě této závěrečné reflexi.

TÉMATA ŠKOL SOCIÁLNÍ PRÁCE

Jarní škola sociální práce v roce 2015, které jsem se účastnila a která byla pořádána ještě v rámci projektu „Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce I“, byla hodně zaměřena na vzdělávání sociálních pracovníků, supervize a pojmenování oblastí výkonu sociální práce a s tím související zvýšení prestiže profese. Již během studií na vysoké škole jsem se díky doc. PaedDr. Tatianě Matulayové, Ph.D., která nás vyučovala, hrdě hlásila ke své profesi a žádným způsobem se nestyděla za to, že jsem sociální pracovník. Vždyť právě my, sociální pracovníci, jsme ti, kteří ve své každodenní činnosti jednají a vystupující vůči široké veřejnosti, a tím vytvářejí obrázek profese. Po absolvování této Školy sociální práce, a vlastně i všech následujících akcí, však mé profesní uvědomění a hrdost ještě posílily a rozhodla jsem se, že se budu více snažit o šíření dobrého jména sociální práce.

Řada výstupů z této Školy sociální práce, které jsme společně zpracovaly, se skutečně objevilo v návrzích nových zákonů, vyhlášek apod., které jsou však zatím stále v procesu příprav a schvalování.

Podzimní škola sociální práce v roce 2017 probíhala již pod hlavičkou projektu „Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce II“ a tentokrát se zaměřovala na profesní identitu, kvalitu a s tím vším opět související seberozvojové aktivity a supervize. Diskuze v pracovních skupinách byly opět velmi dynamické a podnětné, i když ne vždy jsme se dokázali jednomyslně shodnout – at už o představě dobré praxe, či o nastavení pravidel pro kvalitní výkon profese. Komplikované bylo také vytváření pravidel pro hodnocení

úrovně kvality a celkové označení toho, kdy se vlastně jedná o kvalitní a profesionální výkon sociální práce. Profesionalita facilitátora naší skupiny nás však vždy dokázala udržet u daného tématu a společný závěr dobře pojmenovat. Měli jsme možnost sdílet příklady dobré a špatné praxe a vzájemně hledat cesty k tomu, co potřebujeme v rámci primárního i navazujícího vzdělávání. Výstupy z jednotlivých skupin byly hodně podobné a při závěrečné reflexi nebylo třeba téměř nic komentovat a doplňovat. Závěry ze zpracovaných úkolů byly opět předány pracovníkům MPSV, kteří se snaží o jejich zavedení do praxe.

Jarní škola sociální práce uskutečněná v dubnu letošního roku, volně navazovala na školu předchozí, kde jsme se dotkli specializací sociální práce. Při plnění úkolů jsme se zabývali několika nepříznivými sociálními situacemi. Konkrétně se jednalo o nepříznivé sociální situace spojené s chudobou a nezaměstnaností, nepříznivé sociální situace pro oblast penitenciární a postpenitenciární podpory, nepříznivé sociální situace spojené se stárnutím a nepříznivé sociální situace spojené s mentálním a duševním zdravím. Během práce ve skupinách jsme zpracovávali zaměření jednotlivých specializací dle nepříznivých sociálních situací a nezbytnost práce interoborových a multioborových týmů. Řada z nás tak měla možnost nahlédnout do problematiky jiných druhů sociální práce než té, kterou

Podzimní škola sociální práce v roce 2017 probíhala již pod hlavičkou projektu „Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce II“ a tentokrát se zaměřovala na profesní identitu, kvalitu a s tím vším opět související seberozvojové aktivity a supervize.

sami vykonáváme. Rozšířili jsme si díky tomu povědomí o rozmanitosti profese a posílili si uvědomění vlastní odbornosti a kompetentnosti pro kvalitní výkon sociální práce.

OBORNÍCI PROFESE

Další nezanedbatelnou a nepřehlédnutelnou předností Škol sociální práce je přítomnost odborníků z profese. Nejsou to jen facilitátoři skupin, kteří se s námi dělí o své vlastní zkušenosti formou odborných přednášek a dále pak při zpracovávání úkolů, ale je to přítomnost dalších kapacit a zručných jmen, které jsme měli možnost do té doby znát pouze z tištěných textů, knih apod. Nerada bych zapoměla někoho jmenovat, tak se zaměřím

Jarní škola sociální práce, uskutečněná v dubnu letošního roku, volně navazovala na školu předchozí, kde jsme se dotkli specializací sociální práce.

pouze na zahraniční hosty, kteří nás strhli dynamikou svých přednášek a přinesli možnost náhledu do praktikování sociální práce v zahraničí. Za zmínku tak určitě stojí doc. PhDr. Mgr. Patricia Dobříková, PhD. et PhD. (Slovensko), prof. Malcolm Payne (Velká Británie) a Pamela Firth (Velká Británie). Jejich přednášky byly obohacující právě díky náhledu do praktik sociální práce v zahraničí i osobitým přednesem a prezentací vlastní praxe. Zároveň touto cestou děkuji všem ostatním odborníkům a expertům, jejichž přednášky byly zajímavým a přínosným přívalem informací o aktuálním výkonu sociální práce a doporučením pro další profesionalizaci oboru.

CO NÁS ČEKÁ DÁL

V rámci projektu se nyní můžeme těšit na další konference, kulaté stoly, workshopy, a dokonce zahraniční studijní cesty (na podzim nás čekají dvě studijní cesty do Izraele). V rámci projektu se toho děje hodně a kdokoliv ze sociálních pracovníků tak má možnost najít si aktivitu, ve které se bude cítit dobře a která mu pomůže na cestě osobního rozvoje a posílení kompetencí.

Touto cestou děkuji všem organizátorům projektu za jejich iniciativu a apelují na sociální pracovníky, kteří zatím nejsou zapojeni do projektu. Nestyďte se, nestůjte stranou a všichni společně „BUĎME PROFI“.

Aktuality MPSV ČR v oblasti sociálního bydlení a sociálního začleňování z hlediska sociální práce

Ministerstvo práce a sociálních věcí kromě přímé gesce vůči výkonu sociální práce je aktivní také v oblasti sociálního bydlení a sociálního začleňování. Níže popsané činnosti a aktivity mohou být sociálním pracovníkům velmi účinnou podporou a inspirací v každodenní práci s klienty ohroženými ztrátou bydlení nebo osobami bez domova a dále v oblasti dluhové problematiky a digitální gramotnosti.

Text: Mgr. Marcela Brodilová,
Mgr. Martina Šnejdrová,
Mgr. Veronika Halámková,
MPSV ČR

Pro podporu zavádění a rozvíjení sociálního bydlení v ČR dle vládou schválené Konceptce sociálního bydlení České republiky 2015–2025 se odborná i laická veřejnost může obracet na Ministerstvo práce a sociálních věcí, které realizuje projekt „Sociální bydlení – metodická a informační podpora v oblasti sociálních agend“ (zkrácený název „Podpora sociálního bydlení“). V oblasti metodické podpory, která je založena zejména na přenosu dobré praxe ze zahraničí a od obcí z České republiky, které již sociální bydlení realizují, probíhá dokončování *Metodiky sociální práce v sociálním bydlení a Metodiky nevyhovujícího bydlení*.

METODIKA SOCIÁLNÍ PRÁCE V SOCIÁLNÍM BYDLENÍ

Metodika sociální práce v sociálním bydlení bude zaměřena na celý proces výkonu sociální práce v sociálním bydlení, tedy od vyhledání osob ohrožených ztrátou bydlení a jejich vstupu do sociálního bydlení až po ukončení spolupráce. Text nabízí informace o možnostech podpory v řadě oblastí, v nichž může být klientovi

poskytována. Materiál je společným dílem širokého autorského kolektivu s důrazem na praktickou využitelnost pro pracovníky v přímém kontaktu s cílovými skupinami sociálního bydlení. Jeho vydání se předpokládá na podzim roku 2018.

METODIKA NEVYHOVJÍCÍHO BYDLENÍ

Metodika nevyhovujícího bydlení má za cíl poskytnout všem expertům z oblasti sociálního bydlení, sociální pracovníky nevyjímaje, možnosti řešení problematiky nevyhovujícího bydlení lidí v bytové nouzi optikou provázání sociální a bytové politiky. Zaměřuje se na popis možností řešení, doplňující lokální systémy prevence ztráty bydlení, sociálního bydlení a sociální práce v sociálním bydlení, dalšími nástroji bytové a sociální politiky v rámci současné legislativy. Vydání tohoto materiálu se rovněž předpokládá na podzim letošního roku.

Dalším zajímavým výstupem, který se netýká přímo výkonu sociální práce, ale který velmi úzce souvisí i s komunitním plánováním, je *Metodika identifikace lokalit rezidenční segregace¹* a *Pilotní ověření Metodiky identifikace lokalit rezidenční segregace v obcích ČR²*. Důležité jsou i další metodické materiály, jako *Metodika prevence ztráty bydlení (aktualizace 2018)³* a *Metodika Sociální bydlení – příprava projektů⁴*.

Metodika prevence ztráty bydlení vznikla v roce 2015, přičemž v loňském roce došlo k její revizi a dílčím úpravám. Metodika tak nyní přináší souhrnný analytický popis nástrojů, které jsou nezbytné pro zavedení funkčního systému prevence ztráty bydlení na místní úrovni v oblasti výkonu sociální práce i lokální bytové politiky. Jejím účelem je navrhnout komplexní systém opatření vázaných na konkrétní cíle, aby bylo možno předcházet ztrátě bydlení domácností (včetně domácností jednotlivců), které dosud bydlí ve standardním bydlení na základě právního vztahu (zejména nájemním, ale také vlastnickém), kdy toto bydlení je sice vhodné k dlouhodobému bydlení, ale vzhledem k příjmové a sociální situaci těchto domácností či přítomnosti rizikových faktorů by mohly toto bydlení v dohledné době bez adekvátní náhrady ztratit, což zároveň samy nechtějí. Tato nová verze je též dostupná na webových stránkách www.mpsv.cz.

KONTAKTNÍ CENTRUM

V rámci projektu Podpora sociálního bydlení, jak je uvedeno na začátku této stati, je metodická a informační podpora veřejnosti poskytována prostřednictvím *Kontaktního centra*, jehož hlavním cílem je poskytovat podporu nejen obcím, které pilotují systém sociálního bydlení ve spolupráci s projektem MPSV, ale i ostatním obcím, veřejnosti, poskytovatelům sociálních služeb, neziskovým organizacím a dalším subjektům při žádosti o radu a podporu při budování sociálního bydlení. Kontaktní centrum zájemcům poradí, jak nejlépe zavádět sociální bydlení, jakou formu zvolit, kde je možné získat finanční prostředky nebo jak efektivně hodnotit bytovou nouzi lidí, kteří žádají o sociální bydlení. Občané se mohou dozvědět, na koho se obrátit, pokud mají problém s bydlením, a jaké služby poskytují obce, případně stát, při řešení

¹ http://socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/Metodika_identifikace_lokalit_rezidenncni_segrecace_2014_fin_update2015.pdf.

² <http://socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Pilotnoven-Metodiky-identifikace-lokalit-rezidenncni-segrecace-vobcch-R.pdf>.

³ http://socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Metodika-prevence-ztraty-bydeni-VUPSV_2015_uprava_2018.pdf.

⁴ http://socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Metodika_-_Socialni_bydeni_-_priprava_projektu.pdf.

⁵ <http://socialnibydeni.mpsv.cz/cs/o-projektu/kontaktni-centrum>.

⁶ Organizace pro zabezpečení bydlení.

Metodika nevyhovujícího bydlení má za cíl poskytnout všem expertům z oblasti sociálního bydlení, sociální pracovníky nevyjímaje, možnosti řešení problematiky nevyhovujícího bydlení lidí v bytové nouzi optikou provázání sociální a bytové politiky.

náročných životních situací, které jsou s bydlením spojené.

Pracovníci Kontaktního centra shromažďují poznatky a zkušenosti o sociálním bydlení v ČR a aktivně se podílí na pilotáži systému sociálního bydlení, a to především v obcích, které byly na základě výběrového řízení do tohoto projektu zařazeny. V současné době se jedná o celkem 16 aktivně spolupracujících obcí z celé ČR, kterým je poskytována podpora při vytváření a realizaci lokálních koncepcí sociálního bydlení.

Kontaktní centrum lze oslovit buď na e-mailové adrese socialni.bydleni@mpsv.cz nebo telefonicky na čísle +420 778 455 761, případně přímo na adrese: Na Maninách 876/7, Praha 7 Holešovice, 170 00, 5. patro.⁵

V rámci projektu pravidelně vychází *Zpravodaj sociálního bydlení*, který se věnuje aktuálním tématům a událostem z oblasti sociálního bydlení. V měsíci červnu 2018 vyšlo již čtvrté vydání. Zpravodaj je dostupný na adrese: <http://socialni bydleni.mpsv.cz/cs/dokumenty/zpravodaje-socialniho-bydleni-cz>

Více informací o projektu sociálního bydlení můžete nalézt na jeho webu: <http://socialni bydleni.mpsv.cz/cs/> a nově i na facebookových stránkách s názvem „Sociální bydlení v ČR“ <https://www.facebook.com/socialni bydleni vcr/>.

ŘEŠENÍ ZADLUŽENOSTI NEJCHUDŠÍCH OBYVATEL

Na pomoc řešení zadluženosti nejchudších obyvatel, kteří již bydlení ztratili nebo jsou ohroženi ztrátou bydlení, MPSV připravilo a na svých webových stránkách v letošním roce zveřejnilo materiál *Dluhové poradenství – co a jak v několika krocích*, který vznikl na základě požadavků jednotlivých obcí na jednáních Mezi-rezortní pracovní skupiny k posilování finanční gramotnosti zřízené při Komisi pro sociální začleňování. Materiál by měl sloužit jako základní pomůcka nejen pro pracovníky obecních úřadů, ale i pro samosprávné orgány především menších obcí. Obce totiž v dobrém úmyslu často zajišťují pro své občany dluhové poradenství, poskytované finančními poradci, kteří se neorientují v celém spektru so-

ciálních a návazných služeb v oblasti dluhového poradenství. V tomto podkladu je obsaženo i upozornění na institut přímé úhrady a zvláštního příjemce. *Dluhové poradenství – co a jak v několika krocích* je k dispozici na webových stránkách MPSV (<https://www.mpsv.cz>) a bylo též zasláno Svazu měst a obcí ČR a Sdružení místních samospráv ČR.

PREVENCE ZTRÁTY BYDLENÍ

Na téma prevence ztráty bydlení je zaměřena i Analýza možností zavedení nástrojů prevence soudního vystěhování po vzoru vídeňské organizace FAWOS, jejíž vydání se rovněž připravuje na druhou polovinu letošního roku.

Cílem předkládané analýzy je popsat systém FAWOS (Fachstelle für Wohnungssicherung⁶), představit dopady systému, identifikovat jejich charakter i odlišnosti mezi Vídní a ČR a identifikovat oblasti, ke kterým je nutné získat stanovisko z hlediska realizace obdobného systému v ČR, a navrhnout doporučení.

Na téma prevence ztráty bydlení je zaměřena i Analýza možností zavedení nástrojů prevence soudního vystěhování po vzoru vídeňské organizace FAWOS, jejíž vydání se rovněž připravuje na druhou polovinu letošního roku.

Zásadní pro zavedení obdobného systému v ČR je v první řadě nutnost propojit a navazovat spolupráci mezi všemi aktéry. Je zřejmé, že u nás zatím chybí funkční vazby, vzájemná komunikace a spolupráce mezi aktéry prevence ztráty bydlení a včasné, systematické a vhodné předávání a sdílení informací. Analýzou je opětovně potvrzen poznatek, že ztrátě bydlení lze předcházet, pokud je intervence včasná a koordinovaná. V současné době probíhají jednání mezi rezortem práce a sociálních věcí a rezortem spravedlnosti jednak o možnosti informování obecních

úřadů soudy pomocí vnitřních řídicích aktů, případně o dalších možnostech formou novel příslušných právních předpisů (zákon o sociálních službách, občanský soudní řád).

SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ

V oblasti sociálního začleňování se Ministerstvo práce a sociálních věcí ve spolupráci s Fondem dalšího vzdělání, Generálním ředitelstvím Úřadu práce a Českou asociací streetwork podílí na vypracování *Metodiky digitálního vyloučení*, jejíž vydání je rovněž zamýšleno v druhé polovině roku 2018.

Záměrem je, aby daný materiál v budoucnu sloužil nejen jako příručka pro každého, kdo se zajímá o digitální gramotnost, pracuje s digitálními technologiemi, ale i k využití pro práci sociálních pracovníků, pracovníků v sociálních službách a pro práci ve službách sociálního charakteru s jednotlivými cílovými skupinami. V neposlední řadě by tato metodika měla sloužit i jako možný prostředek k posouzení míry digitálního vyloučení. Metodika se zaměřuje zejména na tři kategorie uživatelů – děti a mládež, seniory a klienty Úřadu práce ČR, jež jsou díky svému věku, vzdělání nebo sociálnímu statusu (někdy kombinaci různých faktorů) náchylnější k rizikovějšímu chování, a tím vystaveni větším hrozbám než běžná populace. Publikace obsahuje obecné informace týkající se práce s internetem (např. zabezpečení účtů, práce s podvodnými e-maily apod.), ale pojednává i o možnostech využití asistivních technologií, které napomáhají vyšší kvalitě života seniorů, díky nimž mohou zůstat déle samostatní nebo komunikačně nezávislí (mobilní aplikace, Skype). Vyjma obecné části se *Metodika digitálního vyloučení* zabývá i specifickými riziky, která postihují zmíněné cílové skupiny (u dětí jde o rizika spojená s různými formami šikany nebo vydírání; především u seniorů i o podvodné e-maily nebo hoaxy). Cílem metodiky je shrnout základní problematiku digitálního vyloučení a digitální (ne) gramotnosti, digitální komunikace a rizik užívání internetu. Zároveň v ní lze nalézt celou řadu návodů a užitečných odkazů, jak předcházet a účinně se vyvarovat léček, které v digitálním prostoru hrozí.

Vážení čtenáři, doufáme, že jsme vám ve stručnosti poskytli základní informace o novinkách v oblasti sociálního bydlení a sociálního začleňování, které by formou zde uvedených metodických a analytických materiálů měly usnadnit výkon sociální práce. Těšíme se opět někdy na setkání s vámi nejen na stránkách tohoto časopisu. ■

Podpora rodičů a dětí v oblasti duševního zdraví

- setkání s odborníky ze zahraničí

Jak funguje multidisciplinární spolupráce v oblasti duševního zdraví ve Velké Británii? Proč je důležité léčit úzkost a jakou podporu získávají rodiče, kteří mají duševní onemocnění? Jakou roli mají zdravotní sestry v dánském systému včasné prevence ohrožení dítěte? Jak jsou na tom s dostupností psychologických či psychiatrických služeb v Británii či v Kanadě? A proč tam nejsou potřeba razítka? Nejen o těchto tématech hovořil tým projektu Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV) „Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí“ s předními odborníky během Mezinárodního kongresu zaměřeného na duševní zdraví, tzv. IACAPAP 2018, který proběhl na konci července v Praze. Tým čerpal poznatky k tématu inovativních služeb pro děti se specifickými potřebami v oblasti duševního zdraví. Využije je pro chystanou publikaci zaměřenou na inovace v práci s ohroženými dětmi a rodinami, kterou MPSV představí na podzim.

Text: Jana Poláková, projekt Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí, Ministerstvo práce a sociálních věcí

JAK DĚTI „RODIČUJEME“

Rudolf Uher, český psychiatr, výzkumník a profesor na Univerzitě Dalhousie, dlouhodobě žijící v zahraničí, nás seznámil se svými zkušenostmi v oblasti poskytování péče lidem s duševním onemocněním. Dlouhá léta působil v Londýně, kde byl mimo jiné členem multidisciplinárního týmu, který se každodenně věnoval potřebám lidí s duševním onemocněním. Nyní pracuje již přes 6 let

snížená školní úspěšnost nebo duševní onemocnění, ale toto riziko je až 4× vyšší u zdravých rodičů, kteří mají nižší vzdělání, žijí ve slabých sociálních poměrech apod. (nepublikováno, www.forbow.org). S duševním onemocněním je spojené velké stigma, které i v zahraničí stále přetrvává. „Rodiče s duševním onemocněním se často bojí, že nejsou dostatečně dobrými rodiči – například v depresivní fázi pro ně může být obtížnější navazovat s dítětem oční kontakt a dobře reagovat na jeho potřeby (Ruth Feldman, IACAPAP 2018). Přitom z jejich zkušenosti mohou děti vytěžít pro sebe i pozitiva, např. mohou se naučit vnímat své emoce a mluvit

Multidisciplinární spolupráce představuje jeden z nástrojů, jak zajistit potřeby lidí s duševním onemocněním v jejich domácím prostředí, na které jsou zvyklí.

v Kanadě. Je vedoucím výzkumného projektu, který pracuje na včasných intervencích u rodin, pro něž je leckdy obtížné služby vyhledat nebo jsou pro ně méně dostupné (z důvodu onemocnění rodičů nebo i z finančních důvodů). Ve své praxi se setkává s lidmi, kteří onemocněli schizofrenií, bipolární poruchou či závažnou formou deprese. Jejich výzkum provedený na vzorku 440 dětí (Uher et al., 2014) prokázal, že duševní onemocnění rodiče může mírně zvýšit riziko, že se u jejich dětí objeví některé potíže, jako jsou např. zanedbávání, šikana,

o nich,“ popisoval Rudolf Uher. „Ve všech případech se snažíme rodičům pomoci, aby mohli pečovat dál o své děti. Lepších výsledků dosáhneme, když je oceňujeme za to, co se daří, než když jim ukazujeme nedostatky.“

V rámci výzkumného programu se tým zaměřuje na otestování intervencí založených na principu kognitivně-behaviorální terapie. Např. rodiče předškolních dětí, kteří mají úzkostnou poruchu, mohou její projevy nevědomky přenášet na své děti. S rodiči se proto během terapeutických

sezení pracuje na jejich "rodičování", tedy podpoře rodičů v tom, aby byli schopni zvládat své úzkosti a uměli rozpoznat vliv svého chování na dítě. V dalším programu terapeutickou podporu získávají přímo děti rodičů s duševním onemocněním. Cílem je, aby uměly zacházet se svými emocemi, vycházet s ostatními a zažívaly úspěch v interakcích. Jde tedy o preventivní program, který pracuje s jednotlivými riziky u dětí rodičů s duševním onemocněním, které se snaží cíleně eliminovat.

NÁSTROJE PRO MĚŘENÍ ÚČINNOSTI TERAPEUTICKÉ LÉČBY

Dozvěděli jsme se i o systému IAPT (Improving Access to Psychological Therapies), který odstartoval ve Velké Británii a zavádí se i v některých provinciích v Kanadě. Prakticky jde o zpřístupnění terapeutických služeb, u nichž je pravidelně měřena jejich účinnost, co nejširší veřejnosti. Službu zajišťují terapeuti, kteří prošli specifickým vzděláváním zacíleným na efektivitu poskytované terapie. Klienti služby pravidelně vyplňují dotazníky, na jejichž základě je průběžně vyhodnocováno, jak jim služba pomáhá (či pomohla i po skončení poskytování terapie).

Více informací o programu lze nalézt na <https://www.england.nhs.uk/mental-health/adults/iapt/>.

MULTIDISCIPLINÁRNÍ SPOLUPRÁCE JE ZÁKLAD

Multidisciplinární spolupráce představuje jeden z nástrojů, jak zajistit potřeby lidí s duševním onemocněním v jejich domácím prostředí, na které jsou zvyklí. Rudolf Uher nám popsal činnost 12členného multidisciplinárního týmu, který fungoval v části jižního Londýna. Tým tvořili zdravotní sestry, sociální pracovníci, pracovní terapeuti a psychiatr na částečný úvazek. Obvykle dvojice pracovníků byla schopná navštívit klienta doma až 3× denně, podat mu léky a zajistit potřebnou podporu. „Velká část práce, kterou dělají psychiatři, nevyžaduje psychiatra. Mohli by být více využíváni psychologové či zdravotní sestry,“ doplnil Rudolf Uher. Potřebná meziprofesní a multidisciplinární spolupráce zazněla tedy vícekrát.

KDYŽ PORODÍTE V DÁNSKU ANEB JAK PROBÍHÁ VČASNÁ PREVENCE OHROŽENÍ DÍTĚTE

O fungování multidisciplinárních týmů, které zajišťují efektivní podporu rodičům s duševními problémy, s námi hovořila i *Anne Thorup*, která je rovněž výzkumnicí a profesorkou na Univerzitě v Kodani. Zaujalo nás především představení pracovaného systému včasné prevence ohrožení dítěte. V Dánsku mají velmi důležitou roli zdravotní sestry, které mohou zachytit, že rodina potřebuje podporu. Prevence je součástí již prenatální péče, ale pokračuje i po porodu.

NENÍ TO TVOJE VINA, ŽE MAMINKA JE UNAVENÁ A BERE LÉKY

Jak zmínila *Anne Thorup*, dánský systém nemá zájem odebírat děti rodičům a vinit je ze špatné péče, ale nabízet jim pomoc, aby se mohli o děti postarat. *Duševní nemoc rodiče není něco, co by se mělo před dítětem skrývat, ale naopak je třeba o ní s dítětem mluvit, aby situaci porozumělo a nekladlo si ji za vinu.* I proto v Dánsku fungují služby specifické podpory pro děti rodičů s duševním onemocněním. Více o fungování dánského systému včasné intervence lze nalézt v *Analýze inovativních postupů a služeb pro rodiny a děti v ČR* (s. 116).

KDYŽ JDE O ŠIKANU, JDE O ZDRAVÍ – VĚDECKY POTVRZENO

Za duševními problémy v dospělosti může být prožitá šikana v dětství. Děti,

V Dánsku mají velmi důležitou roli zdravotní sestry, které mohou zachytit, že rodina potřebuje podporu. Prevence je součástí již prenatální péče, ale pokračuje i po porodu.

kteří byli šikanováni, potřebují služby z oblasti duševního zdraví. Tyto děti mohou mít emoční problémy, úzkosti či mají tendence se sebepoškozovat, včetně sebevražedného jednání. S těmito poznatky nás seznámila *Louise Arseneault* z londýnské King's College, která se dlouhodobě ve svých výzkumech zabývá vlivem prožité šikany na duševní zdraví. Proto je třeba soustředit se na prevenci šikany a přímou pomoc obětem. Z výzkumů, které prováděla, vyplynula *přímá souvislost mezi prožitou šikanou v dětství a následnými duševními problémy v dospělosti*. Když jde o šikanu, jde v podstatě o zdraví. Považuje proto za důležité, aby britské ministerstvo zdravotnictví a ministerstvo školství spolu úzce v tomto tématu spolupracovaly.

Medailonky lektorů, stejně tak jako dalších řečníků na IACAPAP 2018, lze nalézt na: <http://www.iacapap2018.org/keynote-speakers.htm>.

Více o projektu Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí a jeho aktivitách najdete na webu www.pravonadetstvi.cz.

Literatura a užitečné odkazy:

- *Uher R, Cumby J, MacKenzie LE, Morash-Conway J, Glover JM, Aylott A, Propper L, Abidi S, Bagnell A, Pavlova B, Hajek T, Lovas D, Pajer K, Gardner W, Levy A, Alda M. (Uher et al.) A familial risk enriched cohort as a platform for testing early interventions to prevent severe mental illness. BMC Psychiatry. 2014; 14:344.*
- *Feldman R. Synchrony and the neurobiology of human attachments: trajectories of well-being and psychopathology from infancy to adolescence. Příspěvek na kongresu IACAPAP. Praha, 2018.*
- *Výzkumný projekt FORBOW zaměřený na podporu zdravého rozvoje dětí a mladých dospělých: <http://www.forbow.org/forbow.html>*
- *Improving Access to Psychological Therapies (IAPT): <https://www.england.nhs.uk/mental-health/adults/iapt/>*
- *Children and Young People's Improving Access to Psychological Therapies Programme: <https://www.england.nhs.uk/mental-health/cyp/iapt/>*
- *Analýza inovativních postupů a služeb pro rodiny a děti v ČR: https://www.mpsv.cz/files/clanky/31566/Analýza_inovativnich_postupu_a_sluzeb_pro_rodiny_a_deti_v_Ceske_republice_2017_.pdf*

NOVINKA

APSS ČR vydává novou odbornou publikaci

Dobrý pěstoun

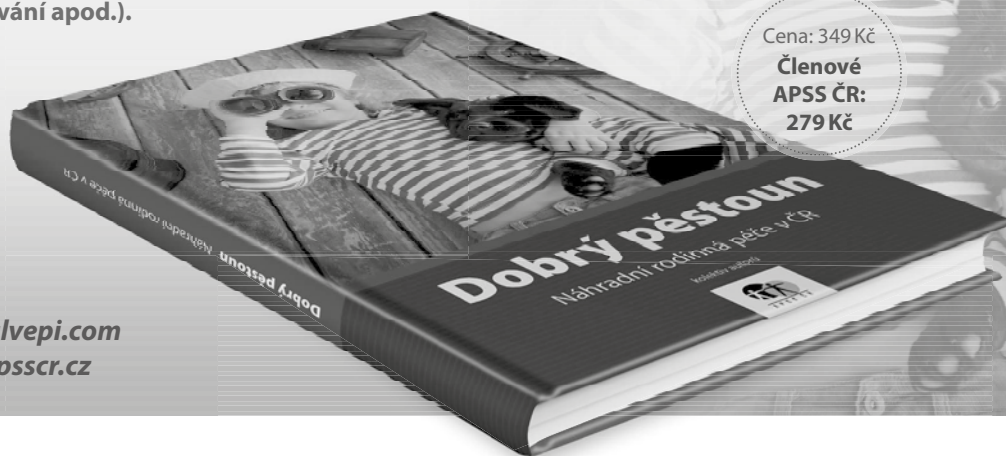
Náhradní rodinná péče v ČR

Kniha je určena pro současné pěstouny, zájemce o pěstounství i odbornou veřejnost (pověřené organizace, sociální odbory krajů, měst apod.). Cílem je přinést ucelený souhrn informací nejen z oblasti pěstounství, ale i oblastí souvisejících (mediace, rodinná terapie, poruchy chování u dětí, závislostní chování apod.).

kolektiv autorů

Objednávejte na:
shop-apsscr.alvepi.com
marketing@apsscr.cz

Cena: 349 Kč
**Členové
 APSS ČR:**
 279 Kč

APSS ČR ve spolupráci s MPSV ČR vás zve na

Kulatý stůl k problematice náhradní rodinné péče

13. 11. 2018, 10–13 hod.

Kde: MPSV ČR, Na Poříčnickém právu 1/376,
128 01 Praha 2, zasedací místnost „klub“

Nedostatek pěstounů
nedostatečná kampaň, mýty

Nejednotnost systému
rozdíly ve formě příprav pěstounů a osvojitelů mezi jednotlivými kraji

Provázející organizace
nastavení pravidel a omezení v „přechodu“
doprovázejících organizací

**Valorizace státního příspěvku
provázejícím organizacím**

Poz,
vám
ka

Hlásit se můžete na e-mail tajemnice@apsscr.cz
 Pouze pro členy APSS ČR.

SENI CARE – KOMPLEXNÍ PÉČE O SUCHOU A CITLIVOU POKOŽKU

JEMNÉ ČIŠTĚNÍ

REGENERACE A AKTIVACE

ÚČINNÁ OCHRANA

SENI INKONTINENCE POD KONTROLOU

LEHKÁ INKONTINENCE

STŘEDNÍ INKONTINENCE

TĚŽKÁ INKONTINENCE

Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR
a Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR vyhláší
výroční desátý

Týden sociálních služeb ČR 8.-14. října 2018

Již 10 let spolu

Partneři Týdne sociálních služeb ČR

Armáda spásy ČR | Asociace veřejně prospěšných organizací | Česká asociace streetwork | Diakonie ČCE | Hlavní město Praha | Jihomoravský kraj
Karlovarský kraj | Kraj Vysočina | Královéhradecký kraj | Liberecký kraj | Město Prachatice | Národní rada osob se zdravotním postižením ČR
Olomoucký kraj | Pardubický kraj | Plzeňský kraj | Statutární město Brno | Statutární město Ostrava
Středočeský kraj | Ústecký kraj | Unie zaměstnavatelských svazů ČR

Mediální partneři

Listy
sociální práce

můžeš

www.tyden-socialnich-sluzeb.cz